БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 63 (4291) 1959 ч. март 28, суббота. | Өртээ 20 коп

ҮРЕЗИННЕРНИ ТАРЫЛГАГА ЧЕТЧЕ БОЛГАШ БЕДИК ШЫНАРЛЫГ БЕЛЕТКЭЭР

Часкы хову ажылдарының массалыы-биле эгелээри хүн бүрүде улам-на чоокшулап орар. Чеди чылдың баштайгы чылының чазы тракторлар, андазыннар, сеялкалар болгаш өске-даа машиналар септелгезин дүрген доозарын, чаа техниканы эки шиңгээдип алырын, ховуларже хөй чемишчидилге төгерин, үрезиннерни кончуг эки белеткээрин, хову турлагларын үлегерлиг деририн кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилеринден негеп турар.

Бистиң областың кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлеринге патриотчу ёзу-биле харыылавышаан, чеди чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бедиткен хүлээлгелерни алган. МТС-терниң, СТС-терниң механизаторлары, колхозтарның болгаш совхозтарның хову ажылдакчылары бо чылын гектар бүрүзүнден тараа культураларының 17 центнерден эвээш эвес дүжүдүн алыр, тарааның бүгү обласка нииити чыылдазын 11 миллион 161 муң пуд чедирер, гектар бүрүзүнден кукурузаның 300 центнерден эвээш эвес ногаан массазын, картофельдиң 110 центнер дүжүдүн өстүрер ужурлуг.

Час—дүжүт дээш демиселдиң чедиишкиннерин шиитпирлээр. Мону эки билгеш, областың колхозтарының, совхозтарының хөй кезиишкени бүстен эгелээш бо чылдың тарылгазынга хереглээр черни белеткеп, четчир санныг үрезиннерни уруп, оларны эки арыглап, үнүүчел шынарын хынап көрген. Чамдык ажыл-агыйлар боттарының хереглелинден артыкшылдыг үрезиннерин кожаларынга берип-даа турар. Механизаторлар тракторларны, сеялкаларны, илиирлерни болгаш өске-даа чепсек-херекселдерни колдуунда септеп дооскан.

Ындыг болза-даа часкы тарылгага белеткел чер болганда бир дөмей эвес болгаш доп-дораан эдер ужурлуг четпестер бар. Үрезиннер талазы-биле онза дүвүренчиг байдал тургустунуп турар. Өвүр, Сүт-Хөл, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Тес-Хем районнарның колхозтары, «Кызыл партизан» совхоз үрезин уруурунуң планын ам-даа чедир күүсетпээн. Бо чылын колхозтарның болгаш совхозтарның часкы хову ажылдарынга белеткээн үрезиннериниң шынары дыка кудулу болуп турар. Ылаңгыя Таңды, Каа-Хем, Бии-Хем ышкаш кол тараалаң районнарда безин үрезиннерниң үнүүчели кудулу, боктуг болган.

Таңды районда тараа культураларының үрезиннеринден чүгле 12.627 центнер чажарының шынарынга четкен, а 36.859 центнер үрезин, азы 25 хуузу чажарының шынарынга четпейн турар. «Кызыл партизан» совхоз үрезин уруурунуң планын чүгле 79,9 хуу күүсеткен, ооң иштинде 3.639 центнерниң үнүүчели кудулу, боктуг болуп турар. Үрезин арыглаашкынының дендии божум чорудуп, тараа арыглаар машиналарны бүдүрүкчүлүг эвес ажыглап турар. «Элегес» совхоз үрезинни чүгле бөдүүн машиналарга арыглаан болгаш оларның шынарын лабораторияга хынаваан, ол ышкаш 700 ажыг центнер үрезин боктуг хевээр.

Ол районнуң ажыл-агыйлары тараа культураларының сорттуг үрезиннери-биле 85,5 хуу, ооң иштинде совхозтар чүгле 57,6 хуу хандыртынган, а чиңге-тарааның, арбайның болгаш суланың сорттуг үрезиннери үрезин участоктарынга чажарынга безин четпес. Ооң-биле кады анаа тарааны сорттуг үрезиннерге орнаар ажылды чорутпайн турар. Хереглезе чогуур картофель үрезининиң чүгле 33 хуузу, ооң иштинде колхозтарда 13,7 хуузу бар, а «Совет Россия» колхозта картофель үрезини шуут чок. Ындыг турбуже ажыл-агыйларның удуртукчулары, райкүүском, партия райкому картофель үрезиннерин дилеп тывар талазы-биле хемчег албайн турар.

Бии-Хем районда 10.870 центнер, ооң иштинде «Өөк» совхозта 3200 центнер, Каа-Хем районда 15.405 центнер үрезинниң үнүүчел шынары кудулу, боктуг. «Октябрь 30 чылы», «Ленинчи орук» колхозтарда сула, арбай, чиңге-тараа үрезиннериниң үнүүчели база кудулу.

Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозта 40 тонна кызыл-тас үрезини четпес, а бар үрезининиң шынары база багай. Бо-даа колхоз, ол ышкаш «Кызыл тараачын» колхоз үрезин орнаашкынын чорутпайн турар. Картофель үрезини тарыза чогуурундан районда чүгле 53 хуу, а «Искра» колхозта 22 хуу, «Өөк» совхозта 15 хуу болуп турар. Ындыг байдал турда-ла чаңгыс-даа колхоз, ол ышкаш «Өөк» совхозтуң дирекциязы картофель үрезини садып алырынче эгелеп кирбээн. Үрезин белеткелиниң талазы-биле мындыг янзылыг четпестер өске-даа районнарда бар.

Бо бүгү четпестерни чоокку хүннерде узуткаар, хову ажылдарын бүгү талалыг белеткел-биле уткуур, часкы тарылганы кыска хуусаада база бедик шынарлыг эрттирер дээш кодээ ажыл-агый ажылдакчылары бүгү күжүн салыр ужурлуг.

Чер-черниң партия, совет, кодээ ажыл-агый органнарының, кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң дорт хүлээлгези болза чер ажылының бедик культуразы дээш, гектар бүрүзүнге бедик дүжүт дээш кодээниң ажыл-ишчилериниң чарыжын баштаары, ылаңгыя ам часкы тарылгага белеткелдиң хүннеринде ол шимчээшкинни улам массалыг болдурары болур.

Эки үрезиннер болза, бедик дүжүттүң үндезини болуру бүгүдеге билдингир. Ынчангаш хову ажылдары эгелегиже чедир арткан хүннер иштинде колхозтарның баштаар черлери, совхозтарның дирекциялары, оларның агрономнары четпес үрезиннерни тыптынар, бар үрезиннерни арыглаар, шынары багай үрезиннерни эки үрезиннерге орнаар, үрезин арыглаар бүгү машиналарны бүдүрүкчүлүг ажыглаар ажылды организастаар ужурлуг. Чүгле ынчан часкы хову ажылдарын чедиишкинниг уткуп болур.

ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XII съездизи

МАРТ 25-ТЕ ЭРТЕНГИ ХУРАЛ

ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XII съездизи бодунуң ажылын март 25-те үргүлчүлээн. ВЦСПС-тиң ажылының дугайында болгаш СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлери-биле холбаштыр ССРЭ-ниң профессионалдар эвилелдериниң сорулгаларының дугайында база ревизия комиссиязының ажылының дугайында илеткелдер талазы-биле санал бээри үргүлчүлеп турар. Санал бергеннер—республикаларның профэвилелдер чөвүлелдериниң даргалары, бүдүрүлгелерниң директорлары, үлетпүрнүң болгаш кодээ ажыл-агыйның чаартыкчылары боттарының саналдарынга партияның XXI съездизиниң профэвилелдериниң мурнунга салган сорулгалар дугайын, чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседиринче ажылчы чоннарның калбак массаларын ам-даа улуг күжениишкин-биле мобилизастаарының эргежок чугулазының дугайын, ол сорулга-биле профэвилел организацияларының ап турар хемчеглериниң дугайын чугаалап турарлар.

Латвияның ажылчы чоннарының улуг чедиишкиннериниң дугайын Латвияның профэвилелдериниң республика Чөвүлелиниң даргазы эш **И. О. Пинксис** төлээлерге чугаалап берген. Республиканың ажылчы чоннары социалистиг чарышты улам калбартып, эвээш эвес кайгамчыктыг эгелээшкиннерни кылып турарлар. Чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш кижи бүрүзү хуузунда планнар чогаадырының патриоттуг шимчээшкини тывылган.

Харьковтуң турбиналар заводунуң токары эш **К. С. Кисляков** 1959 чылдың программазын хуусаа бетинде боттандырары дээш Харьковтуң турбина тудугжуларының демиселиниң дугайын чугаалаан. Эш Кисляков 1958 чылдың дургузунда үш чылдың нормазын күүсеткен, ам чеди чылдарның дургузунда 15-тен эвээш эвес чылдарның нормазын күүседирин шиитпирлеп, 20 аныяктарны бодунуң тускай эртеминге өөредирин хүлээнген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, ажыл төлевирин таарыштырар болгаш кызырган ажыл хүнүнче бүдүрүлгелерни шилчидер айтырыгларны ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң күш-ажылдың болгаш ажыл төлевириниң айтырыгларының талазы-биле күрүне комитединиң даргазы эш **А. П. Волков** бодунуң саналынга чугаалаан.

Рязань областың Ильич аттыг совхозунуң саанчызы эш **Е. Я. Киндинова** областың кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң эът болгаш сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле хүлээлгелерин күүседир дээш демисежип турарының дугайын чугаалаан. Мен бодум 1958 чылда инек бүрүзүнден 6708 кг сүттү сагган мен, бо чылын 7500 килограмм сүттү саар деп хүлээлге алган мен—деп ол чугаалаан.

Москва-Сортировочный депозунга коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының кайгамчыктыг шимчээшкининиң төрүттүнгениниң дугайын демир орук транспортунуң профэвилелиниң ТК-зының даргазы эш **Е. Т. Чередниченко** съездиге чугаалаан. Демир оруктарны тударынга идепкейлиг киржип турар аныяктарга болгаш комсомолчуларга өөрүп четтиргенин демир орукчуларның мурнундан ол илереткен.

Улус ажыл-агыйының чөвүлелдери-биле кол дугуржулгаларны Литваның профэвилелдериниң республика чөвүлели кылып турар дугайын болгаш кол дугуржулгада база коллективтиг керээлерде көрдүнген хүлээлгелерни күүседир дээш контрольду профорганизацияларының боттандырып турарының дугайын Литваның профэвилелдериниң республика Чөвүлелиниң даргазы эш **П. П. Добровольский** чугаалаан.

Демир орукчуларның Гомельде Культура ордузунуң даргазы эш **М. Н. Синковский** бодунуң саналын ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң айтырыгларынга холбаштырган. Эрткен чылын аңаа болган лекцияларга болгаш илеткелдерге 120 муң ажыг ажылчы чоннар олурушканын, ам муң ажыг кижи уран-чечен кижизидилгениң университединиң дыңнакчылары болуп турарының дугайын ол дыңнаткан.

Эртенги хуралга Алжирниң ажылчы чоннарының Бүгү-нииити каттыжыышкынының даргазы эш **Моашу Абдель-Кадер**, Албанияның Улус Республиказының профэвилелдериниң Төп чөвүлелиниң даргазы эш **Гого Нуши**, Корей Улус-Демократтыг Республиканың профэвилелдер каттыжыышкынының Төп Комитединиң даргазы эш **Ли Хе Сун**, Японияның профэвилелдериниң чиңгине чөвүлелиниң төлээлекчизи эш **Иосио Минами** съездиге байыр чедирип чүве чугаалааннар.

МАРТ 25-ТЕ КЕЖЭЭКИ ХУРАЛ

Кежээки хуралга бир дугаарында Киргизияның профэвилелдериниң республика Чөвүлелиниң даргазы эш **С. Садыгалиев** санал берген. СЭКП-ниң XXI съездизиниң бадылааны чеди чыл планы бүгү эвилелдешкен республикаларның экономиказын болгаш культуразын улам ыңай хөгжүдеринге улуг аргаларны ажыдып турар деп ол демдеглээн. ВЦСПС сөөлгү үеде удуртулганы экижиткен болза-даа, республиканың профэвилел организациялары ооң улам дээштиг дузаламчызын хереглеп турар деп оратор айыткан.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлерин барымдаалааш комсомол организациялары тодаргай планнарны ажылдап кылганының дугайын ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары эш **С. П. Павлов** чугаалаан. Комсомолдуң путевказы-биле миллион ажыг аныяк патриоттар чугула-чугула чаа тудугларже чоруткан. Оолдар, кыстарның чедиишкиннииг өөрениринге таарымчалыг байдалды тургузары, аныяк ажылчыннарның амыдыралының дугайында хүн бүрү сагыш салыры эргежок чугула деп эш Павлов айыткан.

Найысылалдың ажылчыннарының болгаш ажылчы чоннарының уруглары—пионерлер болгаш октябряттар съездиге байыр чедирген. Аныяк москвачылар боттарының өөредилгезиниң болгаш дыштанылгазының дугайын, Төрээн чуртунга ажыктыг кижилер болур изиг күзелиниң дугайын шүлүктеп бижээн байырында чугаалап турар.

ССРЭ-ниң Культура министри эш **Н. А. Михайлов** 1959—1965 чылдарда культура хөгжүлдезиниң дугайын съездиниң төлээлекчилеринге чугаалап берген. Культура кижизидилгелиг ажыл-чорудулганың чамдык четпестерин эш Михайлов демдеглээш, культура-массалыг ажылдың чугула айтырыгларын Культура министерствозу болгаш ВЦСПС кады көрзе чогуур деп санал кииргөн.

Арменияның профэвилелдериниң республика Чөвүлелиниң даргазы эш **А. Р. Айвазян** профэвилелдериниң культура-чырыдыышкын албан черлери ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге кескү рольду ойнаар ужурлуг дээрзин чугулалап айыткан. Эргиниң артыышкыннары-биле демиселдиң чугула аргазы болур эш хуузунуң судтарының эргелерин калбартырының эргежок чугулазының дугайын ол чугаалаан.

Таджикистанның профэвилелдериниң республика Чөвүлелиниң даргазы эш **Д. Искандаров**, Хабаровскиниң профэвилелдериниң край чөвүлелиниң даргазы эш **А. В. Мальцев**, Карель АССР-ниң ыяш үлетпүр ажыл-агыйының ыяш мастери эш **П. С. Гаврилов** олар санал бергилээн.

Кежээки хуралга оон ыңай Вьетнамның Демократтыг Республиказының күш-ажылдың Бүгү-нииити конфедерациязының секретары эш **Нгуен Дю Тин**, Моол Арат Республиканың профэвилелдериниң Төп чөвүлелиниң даргазы эш **Балжинням**, Югославияның профэвилелдериниң Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы эш **Микишпиляк**, араб профэвилелдер конфедерациязының секретары эш **Мохxамед Эль О'Кейли** съездиге байыр чедиргеннер.

Делегейниң 45 чурттарынче

Бо чылын совет туристер делегейниң 45 чурттарынче чоруур деп ВЦСПС-тиң төп турисчи-экскурсия эргелели СЭТА-ның корреспондентизинге дыңнаткан.

Совет Эвилелинден аян-чорук кылып чоруур хөй санныг кижилерни Чехословакия, Герман Демократтыг Республика, Болгария, Венгрия, Кыдат Улус Республика, Финляндия, Индия хүлээн алыр. Эп-найыралдың поездилери бир дугаарында чоруур. Ындыг поездилер чеди болур. Аян-чорукчулар Японияга, Эфиопияга, Аргентинага, Ганага, Иракка баар аргалыг болур.

«Победа» деп теплоход май айда Европаны долгандыр баштайгы чорууушкунну кылыр. Чер ортузу далайны долгандыр элээн каш экскурсиялар кылыры төлевилеттинген. Хөй-хөй совет аян-чорукчулар Брно деп чехословак хоорайда часкы үлетпүр делгелгезин база көөрлер.

Чамдык профэвилелдериниң күзелин ёзугаар кижилерниң мергежилдериниң аайы-биле тургустунар турисчи бөлүктерниң саны база өзер. Чижээ, ГДР-же тудугжулар, химиктер, медицина ажылдакчылары, Румынияже — нефтичилер, Кыдатче — металлургтар, Швецияже — судно-тудукчулары, Данияже — аъш-чем ажылдакчылары, Францияже, Австрияже болгаш Канадаже—энергетиктер чоруур. (СЭТА).

Тыва автономнуг областың бүгү ажылчыннарынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга болгаш албан-хаакчыларынга

Кызылдың дааранылга комбинадының коллективиниң

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер!

Бистиң чуртувуска коммунистиг нииитилелдиң тургузуушкунун калбартырының улуг чаагай программазын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизи чогаадып кылган. Чоокку чеди чылда совет улустуң боттандырары ышкаш ындыг тургузуушкуннуң калбарыышкынын болгаш хемчээлдерин кижи төрелгетен амга чедир билбес турган.

Улуг планның чурагайлары ам удавас бүгү делегейниң мурнунга чаа хоорайлар болгаш суурлар болуп, совет кижиниң улам-на хандыртынган, аас-кежиктиг чурталгазынга херектиг бүгү чүүлдерниң—тарааның, эъттиң, сүттүң, саржагның, идик-хептерниң элбекшили болуп кестүп келир.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин бистиң чонувус кестүп көрбээн бедүрлүүшкүн-биле, тургузукчу күчүлүг чорук-биле, бүгү улустуң социалистиг чарыжының чаа чалгыы-биле уткаан.

Чеди чыл планын, хамыктың мурнунда 1959 чылдың —чеди чылдың баштайгы чылының планын чедиишкиннииг күүседиринче бодунуң күштерин мобилизаставышаан, ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырылгазының Бүгү-делегей байырлалынга—Май 1-ге уткуштур Кызылдың дааранылга комбинадының ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары бистер социалистиг чаа хүлээлгелерни бодувуска алдывыс:

1. Нииити болгаш бараанныг продукция бүдүрер талазы-биле 1959 чылдың бүдүрүлге планын ноябрь 7-ге чедир боттандырар, а апрельдиң планын 124 хуу күүседир. Калбак хереглелдиң продукциязын пландан ажыр 1 миллион 830 муң рубль түңге бүдүрер болгаш чоңга садар, планны ажыр күүседиринин күсели-биле чылда ажыл төлевириниң фондузундан 75 муң рубльди камнап алыр.
2. Планда көрдүнгенинге удур ажылчыннарның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн 7 хуу бедидер.
3. Продукцияның 98 хуудан эвээш эвезин бирги сорттуг кылдыр бүдүрүп үндүрер.
4. Даараглыг кылыгларны бүдүрериниң апрель планын 110 хуу күүседир.
5. Камналгалыг быжылганың күсели-биле чылда 600 метр хевеңсаазын пөстерни камнап алыр.
6. Бүдүрүлгениң технологиязын сайзырангайжыдып, чаартыкчы саналдарны нептередип тургаш, пландан ажыр 65 муң рубльдиң камналгазын чедип алыр.
7. Цехти алгыдар талазы-биле ажылдарны Май 1-ге чедир доозар болгаш цехтиң эрги бажыңын чаартып кылырын эгелээр.
8. Шефке алган колхозувуска шеф ажылын күштелдирер дээш:

а) бот-тывынгыр уран-чүүл коллективиниң концертин шефке алган колхозувуска апрель айда барып көргүзер;

б) колхозтуң клувун деририринге дуза чедирер.

9. 1959 чылда 360 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн тудар болгаш ажыглалга киирер.
10. Хоорайны чаагайжыдарынга идепкейлиг киржир, хоорайның чаагайжыдылгазынга 500 кижи-шак ажылдаар.

Бо бедиткен хүлээлгелерни албышаан, бистер, бүгү улустуң байырлалы Май 1-ге күш-ажылчы белектиг ужуражырынче, 1959 чылдың—чеди чылдың баштайгы чылының планын хуусаа бетинде күүседир дээш демиселге боттарының салыышкынын кииреринче Тыва автономнуг областың бүгү ажылчы чоннарын кыйгырдывыс.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң бадылааны бистиң чуртувуска коммунистиг тургузуушкуннуң программазын күүседиринге бүдүрүлгечи чедиишкиннер-биле Май 1-ни демдеглээлиңер!

КЫЙГЫРЫГНЫ ДААРАНЫЛГА КОМБИНАДЫНЫҢ КОЛЛЕКТИВИНИҢ ХУРАЛЫНГА ХҮЛЭЭП АЛГАН.

СЭКП обкомунда болгаш облкүүскомда

Кызылдың дааранылга комбинадының коллективиниң кыйгырыын чугаалажып көргеш, СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң **доктаатканы** болза:

1. Чеди чыл планын болгаш чеди чылдың баштайгы чылы—1959 чылдың планын хуусаа бетинде күүседир дээш Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыжылгазының байырлалы—Май 1-ге алдар кылдыр бодунга социалистиг бедик хүлээлгелерни алган болгаш май мурнунуң социалистиг чарыжын калбартыр дугайында Тыва автономнуг областың ажылчыннарын, инженер-техниктиг ажылдакчыларын болгаш албан-хаакчыларын кыйгырган Кызылдың дааранылга комбинадының коллективиниң эгелекчи саналын деткиир.

2. 1959 чылдың планын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле Май 1-ге алдар кылдыр коллектив болгаш ажылчын бүрүзүнүң тодаргай хүлээлгени алган турарын хандырар дээш Кызылдың дааранылга комбинадының ажылдакчыларының кыйгырыын бүгү үлетпүр болгаш транспорт организацияларынга, тудугларга чугаалажып көөрүн СЭКП Кызыл хооркомунга, райкомнарынга болгаш хоркүүскомга, райкүүскомнарга, партия организацияларынга хүлээдир.

ЧЕДИ ЧЫЛДЫҢ БАШТАЙГЫ ЧАЗЫНГА ХЫНАМЧАЛЫГ БЕЛЕТКЕНИР

ШАЛЫПЧЫ АЙ ЧОРУП ТУР

Колхозчуларга дузалашкан

ЧАА-ХӨЛ. **(Телефон-биле).** Кодээ ажыл-агый культураларының дүжүттүг чоруун бедидер талазы-биле колхозчу тараажыларның мурнунда салдынган улуг сорулганы күүсединге Чаа-Хөл районнуң төвүнде албан, организация болгаш бүдүрүлге черлериниң ажылдакчылары боттарының салыышкынын база кириштирип турарлар. Өдек сөөртүлгезиниң шалыпчы айын чедиишкиннииг эрттиреринге дузалажыры-биле март айның 25-те район төвүнден 2 тракторлуг, 4 машиналыг 80 кижи «Найырал» колхозка бир хүн шефтээн. Ол ажылга СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң, харылзаа конторазының коллективтеринден хөй кижи организастыг киришкен.

Тус-тус кижилерден райпо чолаачызы эш Огнев, харылзаа конторазындан келген эш Хуралбай, культура килдизиниң ажылдакчызы эш Гилев олар идепкейлиг ажылдааннар.

Шефчилер хүн дургузунда 163 тонна өдекти кукуруза шөлүнче сөөрткен.

Эрзин районда

Районнуң колхозтары кукуруза болгаш ногаа культураларының бедик дүжүдүн алыр дээш часкы тарылгага белеткел ажылдарын хайныышкынныг чорудуп турар. Тарылга шөлдеринче өдек сөөртүр звеноларның кежигүннерин транспорт херекселдери-биле бүрүн хандырган.

«Кызыл сылдыс» кодээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери 20 га кукуруза шөлүнге 220 тонна ажыг өдекти төккен.

Өдек сөөртүлгези районнуң «Чаа орук», «Коммунизмче орук», «Мөрен» колхозтарында база-ла организастыг чоруп турар. «Чаа орук» колхозтуң баштаар чери болгаш ында партия организациязы өдек сөөртүлгезинде 12 кижи составтыг бир звенону тускайлап тургускан. Звеночулар 4 аъттың, 2 автомашинаның дузазы-биле 10 га картофель болгаш 30 га кукуруза шөлдеринче 430 тонна ажыг өдекти сөөрткен, бир гектарга-ла 11 тонна өдек онаажып турар. 1959 чылда обласка кукуруза өстүрериниң талазы-биле СЭКП обкомунуң болгаш областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң сүмезин ёзугаар гектар бүрүзүнге 15 ийикпе, азы 20 тонна өдекти шалыпчы айның төнчүзүнге чедир бүрүн төгер дээш звеночулар өдек сөөртүлгезин үргүлчүлеп турар.

Кукуруза өстүрериниң агрегаттарын тургускан

ТУРАН. **(Телефон-биле).** Бии-Хем районнуң колхозтары бо чылын кукурузаны 6 муң ажыг га черге тарыыр. Тус-тус колхозтарда болгаш совхозта комсомолчу, аныяктар кукуруза өстүрер ажылды боттарының холунга алыр деп шиитпирлээннер. Районда дуржулгалыг аныяк механизаторлардан болгаш колхозчулардан кукуруза өстүрериниң үш-үш кижи составтыг 6 агрегаттарын болгаш бир звенозун тургускан.

Районнуң кодээ ажыл-агый инспекциязы-биле ВЛКСМ райкому чоокта чаа кукуруза өстүрер звено болгаш агрегат кежигүннериниң семинарын эрттирген. Семинарга келгеннер кукуруза өстүрер талазы-биле социалистиг чарыштың негелделерин дугуржуп, чурттуң кукуруза ажылдыг дээре механизаторлары эштер Мануковский болгаш Гиталов оларның дуржулгазы-биле таныышканнар.

Районнуң аныяк кукурузачылары ам тарылга шөлдеринче өдек сөөртүп, кукуруза тарып, өстүрериниң аргаларын өөренип турарлар. «Тиилелге» колхозтуң агроному Е. Горбенко агрегаттың кежигүннеринге кукурузаны дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыырын айтып берип турар.

Чер-черден медээлер

Областың тараажылары чеди чылдың баштайгы чылының чазындан эгелеп бедик дүжүт дээш туттунгур-кавыыңгыр ажылдаарын кол сорулга кылдыр салган, амгы хүннерде катап-катап шенеттинип, шудургу белеткенип турар. Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозундан **Д. Чамзырынның** бижип турары:

Шагаан-Арыг МТС-тиң септелге техниктиг станциязы кылдыр эде организастаттынары-биле холбаштыр колхоз баштаар чери бар техниказынга немей «ДТ-54», «Беларусь» деп марканың 8 база «ДТ-28» марканың 2, шупту 10 тракторларны, 12 сеялкаларны болгаш кукуруза тарыыр 2 машинаны садып алган. Амгы хүннерде колхозчу механизаторлар МТС-тиң бодунда барып, садып алганы 10 комбайннарын септеп турарлар.

Колхоз кодээ ажыл-агый машиналарының талазы-биле байып, мурнунда МТС-ке хамаарылгалыг турган 30 ажыг механизаторлар эдилеп турганы техниказын башкарары-биле ук колхозтуң кежигүннери болуп шилчээннер. Техниканы алганы-биле чергелештир тракторнуң 2 бригадазын организастааш, бригадирлеринде дуржулгалыг комбайнер Э. Сундуй, тракторист С. Шивит оларны томуйлаан.

Ол-ла районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң тараажылары тарылга шөлүнче өдек сөөртүрү-биле 1 тракторлуг, 12 аъттыг 19 кижини быжыглаан. Олар хүн бүрү 26 тоннадан эвээш эвес өдекти тарылга шөлүнге чедирип, ылаңгыя Арыг-Бажында кукуруза шөлүнде 500 тонналы аппарып төккенин **Я. Доржу** бижээн.

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозундан **И. Ойдуп** тарылгага уткуштур кодээ ажыл-агыйның чепсек-херекселиниң септелгезиниң байдалын колдады бижип турар. Чижээ, 8 андазын, 24 илиир, 8 терге, 3 трактор андазыннары бүрүн септеттинген.

Ол ышкаш тракторнуң 4 сеялказын садып алган болгаш 37 тонна үрезинни арыглап ап, 190 тонна өдекти тарылга шөлүнде төккен. Тарылгага кирер 20 аъттарны үскеш, ам дыштандырып эгелээн.

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозу часкы хову ажылдарынга багай эвес белеткенип, 11 тракторларны, 11 сеялкаларны, 130 илиирлерни, 7 андазыннарны болгаш 1 электросварканы, септелгениң техничка машиназын садып алган. Тараа культураларының үрезини четче белеткеттинип, хову турлагларын, чуртталга бараактарын септеп, 160 тонна өдекти ногаа шөлүнде чедиргенин **М. Оолчукай** бижип турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң чыылдырар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң Конституциязының 39 чүүлүнге үндезилээш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Дээди Совединиң бешки чыыжының бирги сессиязын 1959 чылдың апрель 14-те Москва хоорайга чыылдырар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары И. ЗИМИН.

Москва, 1959 чылдың март 25.

ВЛКСМ ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ

Бо чылдың март 25-те ВЛКСМ ТК-ның Пленуму организастыг айтырыгларны көрген.

Эш В. Е. Семичастный партияның харыысалгалыг ажылынче шилчээни-биле холбаштыр ону ВЛКСМ ТК-ның бюро кежигүнүнден болгаш секретарь хүлээлгезинден Пленум хостаан.

Пленум эш В. Е. Семичастныйны Бүгү-эвилелдиң Аныяктарының Коммунистиг Ленинчи Эвилелиниң хүндүлүг кежигүнүнге соңгаан.

ВЛКСМ ТК-ның Бирги секретарынга эш С. П. Павловту Пленум соңгаан. Эш Н. Ш. Васадзени өске ажылче шилчээни-биле холбаштыр ВЛКСМ ТК-ның бюро кежигүнү болгаш секретары хүлээлгезинден хостаан.

ВЛКСМ ТК-ның бюро кежигүннеринге болгаш секретарьларынга эштер М. И. Журавлеваны болгаш А. Х. Везировту Пленум соңгаан.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Съездиниң материалдарын хандыр өөренип турар

СЭКП Өвүр райкому болгаш партия эге организациялары коммунистерниң база партия кежигүнү эвес активтиң политиктиг өөредилгезинге улуг кичээнгей салып турар. Ооң түңнелинде партия болгаш комсомол чырыдыышкынының четкилериниң бүгү-ле звеноларында кичээлдер эрткен өөредилге чылдары-биле деңнээрге бо өөредилге чылында идей-теоретик талазы-биле бедик деңнелде эртип турар.

Партия чырыдыышкынының четкизиниң бүгү хевирлеринде 233 коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес активчилер, комсомолдуң 10 политшколаларында болгаш бөлгүмнеринде 170 комсомолчулар болгаш аныяктар хаара туттунган. Партия болгаш комсомол чырыдыышкынының четкилеринде СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарын өөренип эгелээн. Политшколаларга болгаш бөлгүмнерге ам 4—5 кичээлдер эрткилээн. Дыңнакчылар съездиниң материалдарын улуг сонуургал-биле хандыр өөренип, эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин болгаш съездиниң шиитпирлерин конспектилеп ап турарлар.

Пропагандист кадрларны шилип алырынга улуг кичээнгей салып, теория талазы-биле шыырак белеткелдиг эштерни пропаганда ажылынга дедпидип турар бис. Өөредилге чылының эгезинден бээр пропагандистерниң семинарын райком үш удаа эрттирген. Оон ыңай, эрткен 1958 чылдың чайынында Кызылга болган областың пропагандистерниң ай хуусаалыг курузунга болгаш бо чылдың мартта СЭКП обкомунуң эрттиргени пропагандистерниң 3 хонук хуусаалыг теоретиктиг семинарынга бистиң райондан 20 хире пропагандистер киришкен.

Районда коммунистерниң политиктиг өөредилгезиниң канчаар чоруп турарының дугайында айтырыгны база «Торгалыг» колхозта политөөредилгени канчаар организастаан дугайында ында партия организациязының секретары эш Седенниң илеткелин райком бюрозунга чугаалажып көрген болгаш политиктиг өөредилгени экижидериниче угланган тускай шиитпирни хүлээп алган. Партия райкомунуң ажылдакчылары бөлгүмнерниң, оларның пропагандистериниң ажылын үргүлчү контрольдаар болгаш өй-шаанда дузалажыр сорулга-биле кичээлдерге үргүлчү олуржуп, оларга методика талазы-биле боттуг дузаны көргүзүп турар.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң материалдарын өөренир талазы-биле кичээлдер бөлгүмнерниң хөй нуруузунда, ылаңгыя Торгалыг чеди чыл школазында политэкономия өөренир бөлгүмде (пропагандизи эш Елькина), Саглы чеди чыл школазында болгаш Солчур чеди чыл школазында партия төөгүзү өөренир бөлгүмнерде (пропагандистери эштер Чолдак-оол, Күнчүн) кичээлдер организастыг болгаш идей-теоретиктиг бедик деңнелге, дыңнакчыларның идепкейлиг киржилгези-биле эртип турар.

Бо өөредилге чылында партия чырыдыышкынының системазынга дыңнакчыларны шилип алырын шын чорутткан. Хөй-хөй бөлгүмнерниң дыңнакчылары, чижээ «Торгалыг» колхозта тодаргай экономика өөренир бөлгүмнүң дыңнакчылары Лаңзыы, Торжу, Чымбалак, Чаа суур болгаш Саглы чеди чыл школаларында партия төөгүзү өөренир бөлгүмнерниң дыңнакчылары Дыртый-оол, Кыргыс Саая, Семис-оол, район төвүнде марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир бөлгүмнүң дыңнакчылары Ойдуп, Мөнге, «Кызыл тук» колхозта партия төөгүзү өөренир бөлгүмнүң дыңнакчылары Дажы, Агбаан олар өөренип эрткен материалдарны эки шиңгээдип ап турарлар.

Съездиниң материалдарын хандыр өөрениринниң талазы-биле «Торгалыг» болгаш «Кызыл тук» колхозтарда комсомол чырыдыышкынының политбөлгүмнери (пропагандистери Мария Даваа, Конфээт) кичээлдерни эки чорудуп турар.

Ам бо үеде районда 10 агитколлективтер, 160 ажыг агитаторлар ажылдап турар. Ынчангаш съездиниң материалдарын чүгле партия, комсомол чырыдыышкынында өөренип турар эвес, харын партия организацияларының агитаторлары фермаларда, бригадаларда, ыраккы одарларда малчыннар ортузунда массалыы-биле калбак тайылбырлап турарлар.

Партия чырыдыышкынының четкизинде чамдык чедиишкиннерни демдеглевишаан, бар четпестерни база айтыры чугула. «Торгалыг» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтарда, район эмнелгезинде комсомол чырыдыышкынының бөлгүмнеринде кичээлдер хөй удаа үстүп келген. Ол бөлгүмнерге кичээлдерниң идей-теоретиктиг деңнели дыка куду эртип турда ВЛКСМ райкому чогуур хемчеглер албаан деп чүвени айтыр херек.

Районнуң партия, совет активчилериниң аразында боттарының политиктиг билиин бедидеринге кичээнгей салбас, кичээлдерге келбес, хожудап калып чоруур кижилер база бар. Ындыгларга районнуң сан килдизиниң улуг бухгалтери эш Маъдан-Хорлуу, культура бажыңының директору эш В. Монгуш, райпо бухгалтери эш Яндай-оол, культура килдизиниң эргелекчизи эш Дүмендей олар хамааржыр.

Үстүнде айыткан четпестер болза колдуунда-ла СЭКП райкомунуң, ооң пропаганда болгаш агитация килдизиниң талазындан партия чырыдыышкынын кошкак удуртуп, четпес контрольдап турарының түңнели болур. Коммунистерниң политиктиг өөредилгезин ам-даа тода эвес удуртуп, партия эге организацияларының секретарьларынга кошкак негелде салып турар бис деп чүвени миннир херек. СЭКП райкому болгаш партия эге организациялары партияның XXI съездизиниң материалдарын хандыр өөрениринче ам-даа улуг кичээнгейни салыр ужурлуг бис.

С. ОЧУР,
СЭКП Өвүр райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Антарктидада үшкү совет экспедиция

Чурукта: Антарктиданың кижи чедип болбас Полюзунче шанактар сөөрткен тракторларның бар чоруурү.

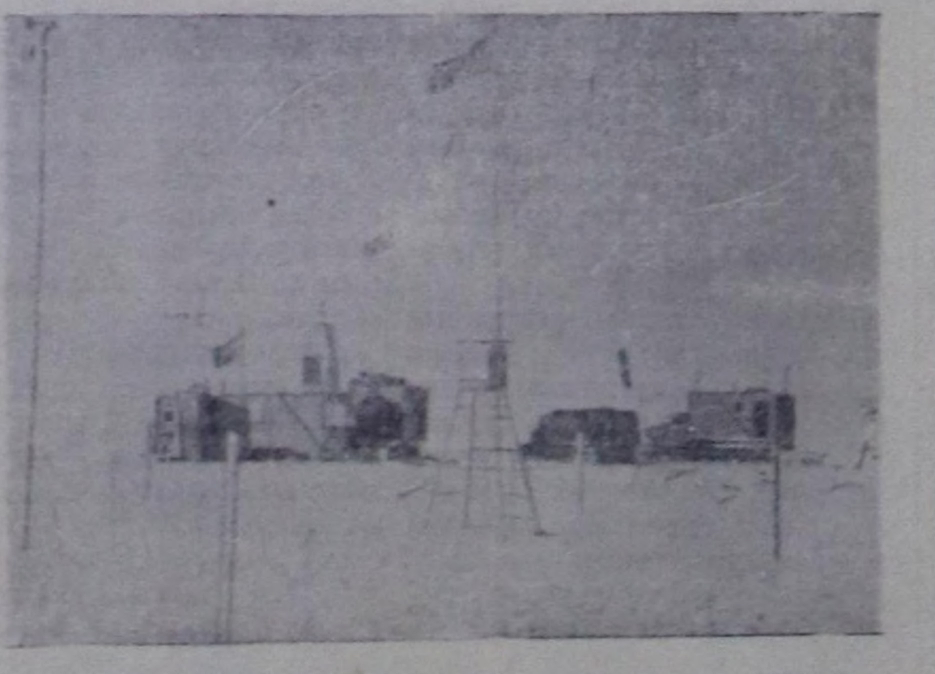

Чурукта: «Кижи чедип болбас Полюс» деп станцияның ниити хевири.

Күүсеткен чамдык ажылдары

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлерин күүседиринче бүжүн мобилизастап турар. Малчыннар март эгезинге чедир төрүттүнген 593 хураганны, 8 бызааны хорамча чокка алган.

Тудуг бригадазы 1500 кубометр ыяшты белеткээн, ооң иштинден 500 кубометрни тудуг участогунда сөөрткен. Школаның оттулар 1600 кубометр, эмнелгеге, яслиге 400 кубометр ыяш белеткеттинген.

Малчыннар 200 кг түленди дүктү чыгган. Колхозчулар март эгезинде шеф-биле район төвүнде кижи эмнелгезинге 150 кубометр ыяшты хап берген.

С. БАНЧЫК.

Эки ажылдыг почтачы

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү С. Кенден почтачыга 9 чыл дургузунда ажылдап, болунга хүлээнген ажылын ак-сеткилдиг күүседип турар. Чаа келген почтаны эңмелеп алгаш, баштай колхоз төвүнде, ооң соолунде фермаларда колхозчуларның чагылгаларын чедирип берип турар. Ыраккы одарларда малчыннарның чагыгаларын колхозта партия, комсомол организацияларының активчилерин дамчыштыр чорудуп турар.

Аныяк почтачының ажылы чүгле почта тарадыры-биле кызыгаарлаттынмайн турар. Хостуг шактарында колхозчуларның ортузунга солун номчулгазын, беседаларны чорудуп, кырган колхозчуларның дилээн ёзугаар оларга чагааларны бижип берип турар. Почтачы болуунуң ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле колхозчуларның хүндүткелин чаалап алган.

О. ӨТКЕН-ООЛ.

Ак-Хемде хову турлаа

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң № 2 хову бригадазы мурнунда ажыглаттынмайн турган Ак-Хем ховузунга бо чылын 800 гектар тарааны тарыыр. Ол куруг ховуга бригаданың турлаан тудуп тургузары-биле ийи бажыңны барык доозуп, бир бажыңны тудуп турар. Оон ыңай бир сарай, бир склад тудары-биле ыяшты белеткеп алган.

М. БАЗЫР-САДЫ.

ТУДУГ ЫЯЖЫНЫҢ БЕЛЕТКЕЛИ

Бай-Тайга районда «Малчын» көдээ ажыл-агый артелиниң тудугжулары бо чылдың тудуг ажылдарының планын бүрүн күүседир дээш ыяш материалдарның белеткелин дүрген темпилиг чорудуп турар. Мал кажааларын кылырынга 600 чудуктарны, чуртталга бажыңнарын тударынга 700 чудуктарны белеткээш, ам сөөртүлгезин колдуунда дооскан.

И. УСПУН-ДОРЖУ.

Хереглел кооперациязының өнчүзүн шыңгыы камгалаар

(Каа-Хем районнуң хуучулар төлээлекчилериниң хуралындан)

Бир эвес райпо даргазы эш Куларовтуң илеткелин шүгүмчүлелчи ёзу-биле көрбейн, хамык сан-чурагайларга шуут шыңзыгар болза, хереглекчилерниң район ниитилели, ылаңгыя ооң баштаар чери элээн ажылды кылган, харын-даа чедиишкиннерлиг болган ышкаш сагындырып кээр. Чижээ, эрткен чылын чоңта 2 миллион ажыг рубльдиң бараанын мурнунда чылдазындан хөй кылдыр саткан, бараан саарылгазының планы 105,2 хуу күүсеттинген, ниити чемненилге чериниң планын кандыг чүү-даа болза, 93,6 хуу чедирген дээш өске-даа көргүзүглер бар.

Ынчалзажок, илеткелиң талазы-биле болган санал-шүгүмчүлелдер баштаар чериниң ажылында улуг четпестерни, оон туржук тала-дугай тыртар зарыглыг чоруктарны илереткен. Баштаар чериниң, оон харысалгалыг ажылдакчыларының кол четпестериниң бирээзи болза кадрлар-биле ажылды эң четпес тургускаңы болур. Баштаар чериниң кежигүннери Дашкеевич, Самороков болгаш харысалгалыг ажылдакчылар Трухина, Косович олар совет садыгның чурумун боттары хажыдып, самчыгдакчыларны камгалаар, оларның кем-буруулуг херектерин чажырар улустар болуп турган.

Райпо даргазының отчёттуг илеткелин ёзугаар алыр болза, 76 муң рубль түңнүг самчыгдал болгаш когаралдар болган. Херек кырында туда санап кээр болза, ындыг эвес. Район төвүнде төп бараан магазиниң эргелекчизи турган Лубашникованың дугайын район солунунга бижип, ак-сеткилдиг кижилер чугаалап турза-даа, баштаар чер херекке албаан. Ооң кады садыглап турган өөрү Ситников, Кузнецова сугларның база Лубашникованың самчыгдалдары безин бараан талазы-биле тускай эртемниг ажылдакчы Трухина база инструктор Косович оларның чажырып бузурганы-биле 50 муң рубль ажып турар. Ол магазинниң эргелекчизи Лубашникованы ажылындан дүжүрер дугайында айтырыгны чугаалажып турда, баштаар чериниң кежигүнү турган Дашкеевич ол кижини бээр шаа-биле камгалап, ооң кем-буруулуг хереэн илереткен ак-сеткилдиг кижилерниң адынга меге шүгүмчүлел кылып турган.

Райпонуң чамдык харысалгалыг ажылдакчыларының садыгжылар-биле самчыгдалды кады чажырзыр чоруу бар апарганының түңнелинде магазиннер эргелекчилери кассага кирген акшаны бот-боттарынга чегжип, самчыгдалын дуглап турган чүүл бар. Чижээ, Лубашникова бир катап самчыгдалдыг болу бээрге, аңаа садыгжы Медведева 2 муң, Тюнина—1 муң, Мурчаев—1 муң рубльди чээлиге бергеш, ол кижини кеземче харысалгазындан келдереткеннер.

Райпонуң ажылдакчылары боттарының «инициативазы-биле» магазиннерге ревизияларны чорудуп келгеннер. Ынчалзажок, ол ревизияларны магазиннер эргелекчилери баш бурунгаар ыяавыла билир турган. Ол чорук самчыгдакчыларга дыка ажыктыг болган.

Чамдык садыгжылар болгаш склад эргелекчилери самчыгдал кылгаш, магазинниң азы складын өжегерээн ажык хаавтар чоруктарны болдуруп турганнар. Төп бараан складының эргелекчизи турган, 40 муң рубльди самчыгдаан Бойденко складты 2 удаа, Лубашникова магазинни 2 удаа ажык каапкаш чорупкан турганын истелге органнары өй-шаанда илереткен.

Кооперацияның өнчүзүн самчыгдаар чорук садып алыкчыларның хереглелдерин хандырарынга улуг моондакты таварыштырып турар. Чижээ, санаашкын болган ужурунда район төвүнде төп магазин чамдыкта ай ажыг үеде хаалыг туруп келген.

Хереглел кооперациязының хөреңгизин оорлаар, самчыгдаар чорукчуге узуткаттынмайн турарын төлээлекчилер илереткеннер. Хуралга санал берген район прокурору эш Кругляк болгаш райкүүскомнуң шагдаа килдизиниң начальниги эш Баазаң олар райпо баштаар чериниң кежигүнү турган Дашкеевич болгаш өске-даа Трухина, Косович ышкаш кижилерниң ак-сеткилдиг эвес чорууп хөй фактылар-биле илередип шүгүмчүлээн. Ол ышкаш райпонуң садыг килдизиниң эргелекчизи эш Самороков самчыгдакчыларны ажыы-биле камгалаар орукче шилчээң турганы хуралга илерээн.

Каа-Хем райпозунуң шугумунга ол хире хөй самчыгдалдар бар турда райпо даргазы эш Куларовтуң эскербейн келгенин хуучулар төлээлекчилериниң район хуралы буруу шаап көрген.

Төлээлекчилер райпо баштаар черинге тодаргай хемчеглерни айтып турар тускай чагыгны хүлээп алганнар.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

Кижизидилге ажылының деңнелин бедидер

ВЛКСМ-ниң Эрзин райкомунуң бешки пленумунга «Чаа орук» колхозта комсомол организациязының ажылының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Артель бүдүрүлгезиниң хөгжүлдезинге комсомолчуларның киржилгезин калбартыр, аныяк өскенниң ортузунга организакчы болгаш кижизидикчи, культура-массалыг ажылды экижидер талазы-биле чамдык ажылдар чоруттунганын комсомол организациязының секретары эш Каң-оол илеткелинге чугаалаан.

Колхозтуң мал ажылында 32, хову ажылында 10, тудуг бригадазында 6 комсомолчулар бар. Олар онаашкан ажыл участоктарында кызымак ажылдап турар. Тайгада тудуг ыяжы белеткеп турарларның барык кезии аныяктар. Бригада бо чылдың тудугларынга 7500 чудуктарны белеткээн, ооң иштинден 2400 чудуктарны бажың курунга таарыштыр сомнап чонган.

Мал ажылында үлегерлиг комсомолчулар база бар. Саанчыларда Хандываа, Мыя олар эрткен чылын инек бүрүзүнден 1200—1235 кг сүттү сагган. Кадарчыларда Намнаң, Карап, тудугжуларда Очур-оол, Таварыштай олар база эки ажылдап турар.

Моон-биле кады комсомол организациязының ажылында улуг четпестер барын пленумга саналдар илереткен. Ол болза, хамыктың мурнунда кижизидилге ажылының кошкаан, культура-массалыг ажылдың четпезин херечилеп турар. Моон уламындан арагалаар, хулиган херек үүлгедир чоруктар илереп турар. Комсомолчуларның политөөредилгезин четпес организастаан, культура-массалыг ажыл багай тургустунган.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлерин ханы өөренир, улус ажыл-агыйын хөгжүлдериниң чеди чыл планын чедиишкинниг боттандырарынга комсомолдуң, колхозчу аныяктарның патриотчу үлегерин калбартыр талазы-биле комсомол организациязы тодаргай хемчеглерни алырын пленум чугулалап айыткан.

К. КАЛГА-ХӨӨ.

ЧУНАР БАЖЫҢ АЖЫЛЫ ЭКИ

Бай-Тайга районнуң Тээли суурда чунар бажыңның ажылдакчылары Конгар биле Куусаал боттарынга хүлээнген ажылын ак-сеткилдиг күүседип турарлар. Чунар бажыңны суббота, воскресенье хүннеринде озал чокка изидип, ооң иштин, даштын үргүлчү арыглап турарлар. Тээли суурнуң чурттакчылары болгаш «Найырал» колхозтуң колхозчулары чунар бажың ажылдакчыларының эки ажылын мактап турар.

Ооң-биле кады чунар бажында хеп азар черлерниң, скамейкаларның болгаш чунар даастарның чедишпейн турары чунар дээш келген кижилерни культурлуг хандырарынга таарымча чок болуп турар.

А. ЧАМБАЛ.

Малчыннарның чугула сорулгазы

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир, малдың уксаазын, үрелел ажылын экижидер болгаш малдың продуктулуун бедидер талазы-биле чугула хемчеглерниң бирээзи болза, фермаларда кодан малды өстүрер талазы-биле ажылды колхозтарга болгаш совхозтарга шын тургузары болур.

Инек бүрүзү чыл дургузунда бир, а чамдыктары ийи-даа бызааларны бээр, ол ышкаш бир кол төрүүр хаван бүрүзүнден чылда ийиден эвээш эвес оолдаашкынны алыр ужурлуг бис. Оон ыңай нарын дүктүг уксаалар-биле экижиткен төрүүр хой бүрүзүнден чылдың-на бир-ийи хураганны алыр ужурлуг бис. Мурнакчы ажыл-агыйлар чыл иштинде 100 инектер болгаш дүңгүш инектер бүрүзүнден 120 чедир бызааларны, кол төрүүр хаван бүрүзүнден 18 болгаш 20 хаван оолдарын, 100 төрүүр хой бүрүзүнден 120—150 болгаш оон-даа хөй хураганнарны ап турар.

Малдың уксаазы чыл бүрүде экижээн болгаш продуктулуу бедээн турар төлээде, ап турар чаш төлдүң шынарын экижидери кодан малды өстүрүп көвүдедири-биле үзүлбес харылзаалыг. Ол чорук мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедириниң, малдың баш санын өстүрериниң, ооң уксаазын экижидериниң талазы-биле чеди чыл планын күүседиринге чугула салыышкын болур.

Бо бүгү болза, төрүүр инектерни, хойларны, хаваннарны өй-шаанда боозадырын организастаар талазы-биле ажыл-агыйга шын тургускан ажылдан улуг хемчээлдии-биле хамааржыр. Малдың үрелендириишкинниң эки чоруттунган тудум-на малдың төлү хөй, ооң шынары эки, мал ажылының продуктулары хөй болур. Бо талазы-биле ажыл херек бистиң областың колхозтарында болгаш совхозтарында дендии багай байдалда турар. 100 баш төрүүр малдан алыр чаш төл шыдажыр аргажок куду деңнелде хевээр артып турар. Чижээ, 1958 чылда 100 баш инектерден болгаш дүңгүш инектерден 75 бызаалар, 100 баш төрүүр хойлардан болгаш өшкүлерден 79 хураган, анай алдынган.

Мындыг байдал болза, хөй санныг төрүүр малдың кызырап турарының, малдың эдержилгезин болгаш тарып боозадылгазын организастаарынга кичээнгей чок чорукту болдуруп турарының ужуру болуп турар. Хөй санныг мал кызыраанының чылдагааны-биле областың колхозтары 1958 чылда 51.437 хураганнарны, 6499 бызааларны, 14.937 анайларны чедир албаан. Малдың чүгле бо үш чүзүннериниң талазы-биле 72.873 баш чаш мал чедир алдынмаан.

Малдың кызыраар чоруу областың колхозтарынга экономика талазы-биле улуг когаралдарны чедирип турарын саналгалар көргүзүп турар. Чүгле 1958 чылда областың колхозтары 2058 тонна өшкү эъдин болгаш 153 тонна дүктү чедир албаан. Садып алыышкынның амгы өртектерин ёзугаар алырга, малдың кызыраар чоруундан колхозтарның когаралы 36 миллион 50 муң рубль болуп турар. Ооң-биле чергелештир малдың кызыраар чоруу малдың баш санының өй-тавында өзүлдезин саададып, малдың уксаазын болгаш продуктулуун өкижидериниң темпилерин кудуладып турар.

Төрүүр малдың кызыраар чоруу Улуг-Хем, Чаа-Хөл районнарда хөй болуп турар. Чижээ, Улуг-Хем районда инектерниң 36 хуузу, хойларның 38,2 хуузу, Чаа-Хөл районда инектерниң 37,2 хуузу, хойларның 35,7 хуузу кызыраан.

Бо чоруктуң кол чылдагааны болза, колхозтарның болгаш совхозтарның чамдык удуртукчулары малды тарып боозадырының—малдың эдержилгезиниң айтырыгларын алачайгаарлаашкынче, контроль-даа, харысалга-даа чок чорукче кииргенинде болуп турар. Малды өй-шаанда үрелендирерин организастаарының айтырыы часкы тарылганы организастаары-биле бир деңге айтырыг болур.

Хову ажылында часкы тарылга болза, бедик дүжүттерни алырының кол чүүлү. Аңаа холбаштыр шык базырып, тарылганы өй-шаанда, сорттуг, арыг үрезиннер-биле тарып турар. Бо айтырыг талазы-биле бүгү район организациялары, колхозтар даргалары, совхозтар директорлары болгаш хөй санныг төлээлекчилер ажылдап турар. А малды эдериштирериниң, ылаңгыя малды тарып боозадырының айтырыглары амдыызында кичээнгейге бүргеттирбейн турар. Каш гектар кызыл-тас кандыг үрезиннер-биле тарыттынганын кандыг-даа колхоз даргазы билир, а каш инектер азы каш хойлар кандыг уксаалар-биле эдериштиртингенил деп айтырыгны тодаргай харыылап шыдавас.

Малдың кызыраар чоруун болдурбас болгаш кодан малдың өстүрүлгезин бедилер төлээде, үрелиг бүдүрүкчүлерни кышкы турум азыралче шилчидип, норма ёзугаар долу үнелиг чемгерилге-биле хандырып турган, оларның чемгерилгезин экижидер, ол ышкаш төрүүр малды эки чемгерер, оларны өй-шаанда үрелендирер херек. Чижээ, январь, февраль айларда бызаалаан инектерни болгаш дүңгүш инектерни бызаалаан соонда 19—24 хонганда үрелендиргеш, чаңгыс чыл иштинде бир инектен ийи бызааны ап болур.

Мыйыстыг бода малды үрелендирериниң сула, хол-биле тудуп эдериштирер болгаш тарып боозадыр деп мындыг үш чүүл аргазын колхозтарда болгаш совхозтарда ажыглап турар.

Сула эдержилге үезинде ооң шын үчёдун тургузары дыка берге, бүдүкчүлер багай ажыглаттынар болгаш оон соңгаар оларның шынары дүрген кудулаар.

Хол-биле тудуп эдериштирер эдержилге болгаш тарып боозадылга болза, сула эдержилгениң четпестерин бүрүнү-биле узуткаан турар. Хол-биле тудуп эдериштирер эдержилге үезинде бир буга сула эдержилгеге бодаарга 2—3 катап хөй инектерни боозадып болур. Кодан малга шилилде чорудар, малды үрелендирер үени таарыштырар, үрелендириишкинниң зоотехниктиг үчёдун кылыр болгаш төрел уксаа талазы-биле сан-медээлер чыыр арга тургустунар.

Үрелендириишкинниң эң-не перспективтиг аргазы болза, тарып боозадылга болур. Тарып боозадылга үезинде чаңгыс бедик продуктулуг буга-биле элээн каш чүс, харын-даа муң чедир инектерни боозадып болур.

1965 чылдың төнчүзүнге чедир эъткир-сүткүр угланыышкынныг фермаларга инектерниң бүгү баш саны симменталь уксаа-биле экижиттинген турарын чеди чыл планы-биле көрген. А хаваннар улуг ак хаван-биле, хойларның 75-тен эвээш эвес хуузу нарын дүктүг уксаалар-биле экижиттинген турар ужурлуг. Малдың уксаа талазы-биле экижидилгези чедиишкинниг эрткен турар төлээде, бүгү эң шилиндек болгаш бирги класстың үрелиг бүдүрүкчүлерин рационалдыг ажыглаарын ажыл-агый бүрүзүнге чурумчудар херек. Эң шилиндек буга бүрүзүнден 500—600-тен эвээш эвес бызааларны, эң шилиндек кошкардан 2—3 муң хураганнарны алыр дээш тарып боозадылга пунктузунуң ажылын ынчаар тургузар херек.

Бо айыткан негелдени күүсетпишаан, Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхоз 1958 чылда эң шилиндек № 1761 кошкар-биле 900 хойларны, «Күш-ажылдың хостуу» колхоз эң шилиндек № 1730 кошкар-биле 620 хойларны боозаткан, а ол-ла районнуң «Улуг-Хая» колхозу чүгле 225 хойларны боозаткан.

Таңды районнуң Сталин аттыг, «Совет Россия» колхозтары симменталь уксаалыг үрелиг бүдүрүкчү бугаларны 15—20 ажыг чылдар иштинде тудуп турар, ындыг болза-даа ол ажыл-агыйларның фермаларында ол уксааның өкижиткен инектери кончуг ховар. Бо болза, ол ажыл-агыйларның удуртукчулары малдың уксаазын экижидер айтырыгны чедир үнелевейн турарының дугайын чугаалап турар.

Бо айтырыгны үнелеп турар ажыл-агыйларда көргүзүглер мырыңай өске болуп турар. Чижээ, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран сүт-бараан фермазында симменталь уксаа-биле экижиткен бүгү инектерниң бирээзиниң-не ортумак сүт саалдазы 1958 чылда 2374 кг болган. Садып алыышкын өртектерин ёзугаар алырга, сүттүң күсели-биле бир инектен алган орулга 3086 рубль болган. «Кызыл тараачын» колхоз-биле бир дөмей байдалда турар Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунга бир инектен ортумак сүт саалдазы чүгле 807 кг болган. Чүге дээрге, инектер экижиттинмээн, тус черниң инектери болган. «Кызыл тараачын» колхоз-биле деңнээрге Сталин аттыг колхоз 100 гектар чер бүрүзүнге онааштыр 156.700 кг, азы 203 муң рубль түңнүг сүттү чедир албаан.

Ийиги чижек. Тес-Хем районнуң колхозтары 1954 чылдан эгелеп тыва хойларны нарын дүктүг кошкарлар-биле тарып боозаткаш, экижиткен хойларның баш санын көвүдедирин чедип алган. Ам районда бүгү хойларның 43,7 хуузу, а «Чодураа» колхозта—74 хуузу, «Ак-Эрикте»—52 хуузу өкижиттинген хойларга санаттынып турар. Ол ышкаш Өвүр районнуң хойларының 42,5 хуузу, ооң иштинде «Торгалыг» колхозтуң—55,5 хуузу өкижиттинген.

Мырыңай бир дөмей агаар-бойдус байдалдарлыг болгаш четчир санныг үрелиг бүдүрүкчүлерлиг Улуг-Хем, Сүт-Хөл, Чаа-Хөл районнарның колхозтарынга ол үениң иштинде нарын дүктүг уксаалар-биле экижиткен хойлар чүгле 10—11 хуу болуп турар.

Чамдык колхозтарның удуртукчулары тус черниң малының уксаазын дүрген экижидер ажылдың экономика талазы-биле ажыктыын амга чедир үнелевейн турар. Ол улуг частырыг-дыр. Бөдүүн дүктүг хойларны нарын дүктүг хойларның I—II салгалынче шилчидери безин хой ажылындан алыр орулганы 4—4,5 катап көвүдедир.

Областың дыка хөй колхозтары (Өвүр районнуң «Торгалыг», «Коммунизмче орук», Тес-Хемниң «Ак-Эрик», «Чодураа», Чөөн-Хемчиктиң «Октябрь 30 чылы», «Искра») 1958 чылда күрүнеге саткан хайнак хой бүрүзүнүң дүгүнге онааштыр 136 рубльди, бөдүүн дүктүг хой бүрүзүнге онааштыр чүгле 30 рубльди алганнар. Моон алгаш көөрге хайнак хойлар күрүнеге саткан дүктен 4,5 катап хөй орулганы берип турары илдең тур. Бо таварылгада 10 муң баш бөдүүн дүктүг хойларның дүгүн саткаш, колхоз 300 муң хире рубльди, а ол хире хойлардан нарын болгаш чартык дүктү саткаш, колхоз 1 миллион 360 муң рубльди алыр.

Мынчангаш колхозтарның, совхозтарның удуртукчуларының, зооветеринарияның тускай эртемниглериниң болгаш бүгү малчыннарның сорулгазы болза, малдың уксаазын экижидер талазы-биле ажылды хүн бүрүде чорудары болур. Бо хемчеглер өй-шаанда күүсеттинген турар төлээде, 1959 чылдан эгелээш колхоз, совхоз бүрүзүнге инектерниң тарып боозадылгазын организастаар, хойларның болгаш чылгы малдың тарып боозадылгазын улам калбартыр.

П. УШАКОВ,
көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң кол зоотехниги.

Эът бүдүрер талазы-биле планны хуусаа бетинде күүседир дээш

СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлери — коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунуң калбартырыының улуг программазы-биле чепсегленген совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин хайныктырган.

Бии-Хем районнуң ажыл-ишчилери мал ажылын хөгжүдер талазы-биле чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир деп чүткүл-биле бедик хүлээлгелерни боттарынга алганнар. Олар кодээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер талазы-биле чеди чыл планын 4 чылда күүседир, эрткен чыл-биле деңнээрге бо чылын эът бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын 2 катап, ооң иштинде хаван эъдин 3,6 катап, куш эъдин 11,5 катап, сүттү 1,5 катап көвүдедир деп бедик хүлээлгени алган. «Кызыл-тараачын» колхоз 1959 чылда эът бүдүрерин 2,5 катап көвүдедир, эът болгаш кодээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрер талазы-биле чеди чылдың онаалдазын үш чыл иштинде күүседир деп хүлээлге алган. «Кызыл-тараачын» колхозтуң партия, комсомол организацияларының болгаш колхоз баштаар чери чеди чылдың планын хуусаа бетинде күүседири дээш колхозчуларның ортузунда социалистиг чарышты калбартып турар.

Туран сүт-бараан фермазының бызаа ажаакчылары Валя болгаш Саша (Дорониннер) оларга быжыглаан 57 бызааларның бирээзи-ле хүн-хүнде 500 грамм немээрин чедип алыр планныг турган, февраль-март айларда бызаа бүрүзү 780—800 грамм деңзи немээрин чедип алган. Валя болгаш Саша ортумак школа дооскаш, фермага ажылдап келгеннер. Ол колхозтуң саанчылары Завьялова, Бичииуруг, Дюбина, Настай болгаш өскелер-даа 1959 чылда оларга быжыглаан инек бүрүзүнден 3 муңдан эвээш эвес кг сүт саарын хүлээнгеннер. Ол чаагай инициативаны өске саанчылар база эдерип турар.

«Өөк» совхозтуң бызаа ажаакчызы Валя Цыбина бызаа бүрүзү хүн бүрүде 900—1000 грамм немээрин чедип ап турар. Валя Цыбина бо чылдың февраль айда 89 бызааларны 15 хонук чедир өстүрген, өске бөлүкче шилчидип берген. Мындыг чижек ол совхозта чаңгыс ол эвес. Дуржулгалыг болгаш болунуң ажыл-херээн эки билир тускай эртемден эш Сметанина (кол зоотехник) эки ажылдаар талазы-биле аныяк ажыл-ишчилерге дузалап турар.

Халың сүт-бараан фермазының («Халың» колхоз), «Искра» колхозтуң төп сүт-бараан фермазының коллективтери коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының бедик адын чедип алыр дээш демисежип турар. Районнуң аныяктарының, комсомолчуларының ортузунда кайгамчык чаагай шимчээшкин калбарып турар. Комсомолчулар болгаш аныяктар бодунуң хуузунда ажыл-агыйынга хаван, куш, моллурга өстүргеш, күрүнеге дужаар деп тус-тус хүлээлгелерни ап турар. Чижээ, Ленин аттыг колхозтуң комсомолчулары 1959 чылда 30 центнерден эвээш эвес хаван эъдин болгаш 300 дагааларны боттарының күжү-биле өстүрүп, ону күзүн күрүнеге дужаар деп хүлээлге алган. Ол колхозта коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес колхозчулар 33 центнерден эвээш эвес эътти күрүнеге садар деп хүлээнген.

Шак ындыг хүлээлгелерни Туран ортумак школазының, Черби, Ээрбек школаларының, «Өөк» совхозтуң комсомолчулары база алган.

Эът бүдүрериниң талазы-биле немелде курлавырларны тывар айтырыгны «Өөк» совхозтуң дирекциязы көдүрүп үндүрүп, үнелиг саналды киирген. Совхоз бо чылын суг куштарын, ылаңгыя өдүректерни өстүрерин төлевилеп турар. «Өөк» совхозтуң дирекциязы Алтай крайның чамдык организациялары-биле керээ чарган. Ол керээ ёзугаар май айның эгезинде совхозка 7 муң хире өдүректер алдынар. Өдүректерни улам өстүрери-биле совхоз тускай инкубаторну садып алыр. 1960 чылга чедир совхоз 30 муңдан эвээш эвес өдүректерни өстүрерин төлевилеп турар. Тускай эртемниглерниң санап көргенин ёзугаар алырга совхозтуң девискээринге 1,5—2 чүс муң хире өдүректерни өстүрүп болур суг курлавырлары ында бар. Чүгле Ак-Хөлдүң суг курлавыры 300 гектар хире болуп турар. Дагаалар болгаш бора-тоолайлар өстүрерин шиитпирлии-биле көвүдедири база төлевилеттинген.

Бедиткен хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседири районнуң улус ажыл-агыйының бүгү звеноларынга улуг күженишкинни тургузарын негеп турар. Ол хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседири районнуң партия, совет, комсомол организациялары колхозтарның, совхозтуң ажылынга күженишкинни хандырганындан, массалар ортузунга организакчы болгаш партийжи-политиктиг ажылды кайы хире чорутканындан улуу-биле хамааржыр. Ол ышкаш алган хүлээлгелерниң күүселдезин хынаар ажылды кайы хире тода тургусканындан болгаш оларны күүседир талазы-биле каңдыг дуза көргүскенинден база хамааржыр.

Бо хүлээлгелер чүгле күүсеттинер эвес, харын ажыр күүсеттинер аргалар бар. Ындыг болза-даа четпестерже кичээнгей салбайн барып болбас. Ол дугайын СЭКП райкомунуң март 19-та болган пленуму база айыткан. Бо чылын аажок хүр кыш эрткен болза-даа районга дыка хөй мал өлген. Ылаңгыя Ленин аттыг колхозтан бо чылдың бирги кварталында 169 хураганнар өлген, оон аңгыда 50 ажыг хойлар ара салган. Хой кажаазы тар болганындан ол хойлар ара салган. «Тиилелге» колхозтуң 27 бызаалары ажаалгазы багайындан өлген. Ол-ла колхозта инек кажаазы аажок хирлиг, өдек-биле доллур оваалаттынган. Автосуггарылга болгаш аксылыг оруб ажылдавайн турар. Хаваннарны хемден суг эккеп суггарып турар.

Силос оңгарларын ажытпааны-биле инектер элээн каш хонук иштинде силос-биле чемгериттинмээн. Ынчангаш эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге колхозта сүт саалдазы дыка кудулаан. Ол ышкаш бир инекке онааштыр сүт саалдазы Ленин аттыг колхозта 8 кг, «Халың» колхозта 3 кг кудулаан.

1958 чылда район эът болгаш сүт бүдүрериниң планын күүсетпээн. Ооң кол чылдагааны болза малды, ылаңгыя хаваннарны планныг семиртип азыраарын организаставаанында болур. Хаваннарны семирти азыраарының планын чүгле 40 хуу күүсеткен. Хой санныг малды чидирген деңзизинден эвээш дириг деңзилиг кылдыр дужааган. Ажыл-агыйның иштики херегленинге дириг деңзизи эвээш, арган малды хөйү-биле чарыгдап турган. Бо бүгү болза, район хөй эътти чедир албас чорукка чедирген. Мал кажаалары туларының планын районнуң колхозтары ырак чедир күүсетпээн.

«Искра» колхозтуң Могай фермазында малчыннарга таарымчалыг чуртталга черлери тургустунмаан. Колхозтарның саанчыларында, хойжуларында коммунистер кончуг эвээш ажылдап турар. Чижээ, «Кызыл тараачын» колхозта чүгле 2, «Искрада» 2 коммунистер малчын болуп ажылдап турар. А «Халың» колхозтуң 33 коммунистеринден мал ажылында чаңгыс-даа кижи ажылдавайн турар.

«Өөк» совхозтуң болгаш «Тиилелге» колхозтуң Коппай, Чкаловка фермаларында малчыннар ортузунда партийжи-политиктиг ажыл кошкак чоруттунуп турар.

Партийжи-политиктиг ажылды күштелдирери-биле чергелештир малчыннарның медицина хандырылгазын экижидери эргежок чугула. «Тиилелге» колхозта эш Васильева, «Искра» колхозта эш Фунтикова олар малчыннарның медицина хандырылгазының дугайында улуг сагыш салыышкынын илередип турар. А Ленин аттыг колхозта медажылдакчылар Александрова болгаш Корощупина олар фермаларга ховар барып турар дугайында малчыннар хомудап турар.

Районнуң партия, совет органнарының сорулгазы болза, бо четпестерни узуткаары болур. СЭКП райкому болгаш райкүүском малчыннар ортузунга ажылды экижидер, бар турар аргаларны дидим болгаш шиитпирлиг ажыглаар талазы-биле айтырыгже улуг кичээнгейни салып турар. Колхоз бүрүзү кодан малдың структуразын өскертир, төрүүр малдың баш санын көвүдедир болгаш хойларның чылда ийи катап хурагаарын чедип алыр ужурлуг.

Эът бүдүрериниң талазы-биле бодунга алган хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседир арга районда бар.

П. ГОРЕЛОВ.

БИИ-ХЕМДЕН МЕДЭЭЛЕР

ДЫШТАНЫР ХҮНДЕ

Тураннын № 1 ортумак школазының өөреникчилери болгаш башкылары «Кызыл тараачын» колхозка шефтээш, улуг дузаны чедиргеннер. Дыштаныр хүнде олар сүт-бараан фермазының кажааларының өдээн бөлгеш, кукуруза шөлүнге аппарып төккен. Оңгу класстың өөреникчилери уруглар ферманың кызыл булуңун чугайлааш, дерип берген.

САДЫГ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫ ТАРЫЛГАГА

Часкы тарылга үезинде Ленин аттыг, «Халың», «Искра» болгаш «Тиилелге» колхозтарның бригадаларынга ниитиниң чемненилгезин организастаарын Бии-Хем райпозунуң баштаар чери шиитпирлээн. Тураннын столоваяларында поварларны өөредип эгелей берген. Кухня херекселдерин, ылаңгыя шөлдерге чемни изиг хевээрин сөөртүп чедирер 11-ден 30 литр ишкир термостарны белеткеп алган. Эрткен чылда ышкаш бо чылын хову ажылдакчыларын автолавка садыы-биле хандырар машина эки септеттинген, ооң иштинге янзы-бүрү барааннарны делгээр деп турар.

ПЕКИН ӨДҮРЕКТЕРИН ӨСТҮРЕР

Ак-Хөл чүс-чүс гектарда көрүнчүктелип чаттыла берген чыдар. Ол—сугга эштир куштарның эки одар турлаа. «Өөк» совхоз ол хөлге пекин өдүректерин өстүрерин шиитпирлээн. 15 муң өдүрек оолдары садып алыр дугайында Алтай совхозу-биле керээни ол чарып алган. Совхозтуң өдүректериниң баш санын 1961 чылда 30 муңга чедирери төлевилеттинген. Ол ажыл-агый чүс-чүс тонна эки шынарлыг эътти алырын совхозка хандырар.

НОГААЛАР ОЛУРТУЛГАЗЫНГА

«Искра» колхоз бо чылын ногаа культураларының шөлүн калбартырын шиитпирлээн. Капустаны 12 гектарга азы эрткен чылдаазындан ийи катап хөйнү олуртур. Морковьту 1 гектарга, огурецти болгаш помидорну барык 1 гектарга олуртурун төлевилээн.

Ам белеткел ажылдары барык дооступ турар. Парник оңгары аштап арыглаттынган, шывыглар кылыр кулузун материалды белеткеп алган болгаш 600 шывыгларның 500-зү кылдынган. 200 кезек парник рамалары шилдеттинген. Ногаа участогунга 100 тонна өдек төгер турган, колхозчулар 80 тонназы төккеннер. Өдек сөөртүлгезинде эштер Е. Миков, С. Дьяченко, Д. Ванников олар эки ажылдап турарлар. Ногаа олуртулгазын белеткээринге 15 огородчуларның күш-ажылын улуг огородчу-бригадир Е. Тарасенко удуртуп турар.

УРУГЛАР ЭКИ ЧУРТТАП ТУРАР

«Кызыл тараачын» колхозтуң уруглар яслизин үлегерлиг ясли деп санап болур. Яслиниң иштии арыг-силиг болгаш уругларга таарымчалыг. Уругларны эки ажаап, оларны амданныг, хоолулуг чемнер-биле чемгерип турар. Ында уруглар кижизидикчилерниң, ажаакчыларның найыралдыг коллективиниң доктаамал хайгааралында турарлар. Колхозта хүндүскү яслиден аңгыда, уруглар дүн-хүн иштинде чурттаар яслилер база бар. Кижизидикчи Н. Петрушинага, ясли эргелекчизи В. Кунаевага уруглар бодунуң төрээн иези дег ынактар. «Сагыш човаашкыныңар, кичээнгейиңер дээш ада-иелер сеткилдиң ханызындан өөрүп четтирдивис» деп бижиилкаан сөстерни үнелел дептеринден хөйнү номчуп болур.

ЭҢ ДЭЭРЕ НОМ ТАРАДЫКЧЫЗЫ

Бии-Хемде ном тарадырының шалыпчы айы үргүлчүлевишаан. Ном тарадылгазының ажылында дыка хөй комсомолчулар болгаш аныяктар киржип турарлар. Тураннын № 1 ортумак школазының башкызы Р. Беленкованы районда эң эки ном тарадыкчыларының бирээзинге санап болур. Кыска үе иштинде бодунуң ном тарадыр планын 200 хуу күүсетпеш, элээн каш чүс рубль өртектиг номнарны чоңга чедирип шыдаан.

Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» кодээ ажыл-агый артели эрткен 1958 чылдың тончузунде «Колхозник 1» деп ыяш дилер пилорама садып алган. Бо чылдың январьдан бээр пилорама-биле ыяш дилдирип эгелээн. Колхозчу Кармон Казырык ыяш дилдирериниң техниказын дүрген шиңгээдип алган. Ол бодуьуң ийи эштери-биле каңды хүнде 5 кубометрни дилдирер нормалыг турган 8—10 кубометр чедир күүседип турар.

Чурукта: Кармон Казырык пилорамада.

Редакцияга чагаалар

Мал чемин кажан ажыглаар ирги?

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозу 1958 чылда мал чемнерин мурнуку кайы-даа чылдан хөйнү белеткээн. Ынчалза-даа ол чемнерни орта ажыглавайн турары харааданчыг. Ырак кыштагларда малдарже чемнер сөөртүп чедирер хамаан чок, чоок фермаларда инектерге безин норма ёзугаар чем бербейн турар.

Шуурмакта 25 тонна турнепсти малга шуут бербээн. Ол ам үрелип чыдар. Хөй күш үндүрүп, ажаап алгаш, мал азыравайн черге каап турганының херээ чүл? деп айтырыгны чоокта чаа болган баштаар черниң хуралынга чамдык эштер шыңгыы тургузуп турган. Ооң соонда боттуг хемчег база алдынмаан.

Үстүү-Шынааның девискээринде белеткээн сигеннерни кажаалаваанындан кадат чок малдар үрегдеп чип кыштаан болгаш кижилер ынай-бээр дажыглап ап турар. Ол ышкаш кукуруза силозу барык ажыглаттынмаан. Мал азыраар дээш, саар инектерниң сүдүн көвүдедир дээш белеткээн боордан аңгыда, ону чылы-биле үүжелеп, ирипип баксыратсын дивээн-не болгай. Бо дугайында колхозчу ажыл-ишчилерниң үндүрген күжүн баштаар черниң болгаш зоотехниктерниң талазындан чүге үнелеп көрбейн турары деп айтырыгны салыр апаар.

А. АРТЫНА.

Чазаныылга кылыгларының шынарын экижидер

Чадаананың райүлетпүр комбинадының чазаныкчылары ажылчы чоннарга, албан организация черлеринге эки шынарлыг, хөй херекселдерни чазап бээр дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар. Ындыг болза-даа, чамдыкта кулу шынарлыг эт-херекселдерни бүдүрүп турар. Чижээ, Чөөн-Хемчиктиң «Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артели чоокта чаа элээн хөй чаа столдарны, сандайларны, скамейкаларны комбинаттан садып алган, а оларның барык чартык кезии катап септээр ужурга таварышкан.

Чазаныкчыларның негелдезин ёзугаар алырга, эт-херекселдер чазаар эки шынарлыг, куруг ыяш материалдар-биле чазаныылга цегин хандырары эргежок чугула. Бүдүрүлге планын күүседири-биле чергелештир, чазаныылга кылыгларының шынарын экижидер херек.

М. ООЛЧУКАЙ.

Чагыгны өөренип көөр

Облпотребсоюзтуң ном садыының киилдизи районнарже ном чорударда тус-тус черлерниң чагыгларын өөренип көрбейн турар. Барыын-Хемчик районнуң төвүнде ном садыында 1950—54 чылдарда үндүрген өөредилге номнары көвүдээн. Облпотребсоюзтуң ном садыының киилдизинден эш Малышев районга чораш, ол номнарны ном баазазынче чорудуптунар дээн. Ийи машина ишти номнарны Кызылга аппаарга, хүлээп албайн дедир чорутан. Чамдык районнарже номнарны чагыг барымдаалавайн хөйү-биле чорудуп турарындан, өске районнарга ном чедишпестээр чорук үнүп каар дээрзи билдингир.

Ооң-биле чергелештир кыдырааш, янзы-бүрү карандаш болгаш канцеляр херекселдери районнуң кайы-даа магазининде чок болуп турар.

С. ТАВА-САМБУ.

Күүсеттинмээн негелделер

Тожу районнуң төвүнге ажылдап турган чурук тырттырар болгаш сапык дааараар черлерни эрткен чылдың эгезинде дүжүрген. Ам район төвүнүң чурттакчылары документилер кылдырарынга херегл ээри-биле чурукка тырттырып алыр аргазы чок болуп турар. Ооң-биле чергелештир район төвүнге баш дүгүн таарыыр черни организастаар дугайында айтырыг каш чылдардан бээр шиитпирлеттинмейн келген.

И. ДАРЫЙГЫ.

Парлаттынмааң чагааларның изи-биле

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң электростанциязында механик Тойбунуң техниканы камгалал чок, ээрик хөделдиргеш, үрелиишкинге таварыштырып турарындан эрткен чылдың сөөлгү 8 айларында колхозчу суурну болгаш ында организацияларны база бүдүрүлге черлерин чырык-биле хандырбааның илереткен, кодээ корреспондентиниң чагаазы редакцияга келген. Бо дугайында бистиң редакцияның чоруткан материалынга Бай-Тайга райкүүскомнуң харыылааны болза, авторнуң илереткен фактылары шын болган, колхоз баштаар чери Тойбуга администрация талазы-биле хемчег хүлээтирген.

КОЛХОЗЧУ МАЛЧЫННАРДА

3—12 «Барлык» совхозтуң Хөндөлеңде өшкү кадарчызы Деспиниң кадалында өшкүлер массалыы-биле анайлап турар. Сес хонуктуң иштинде 144 өшкү төрээн, оон 151 анайны алган. Совхозтуң дирекция чери Тараа угбайның анайлар азыраажыры-биле чорукан. Ол 70 анайны тускай азырап турар.

А. Допчаа.

• • •

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң Берт-Дагда хой ажылының фермазының 8 кодалдарында 916 хой төрээн. Хойжулар 924 хураганны менди алган чорук улуг чедиишкин болур. Ол баштайгы чедиишкинни бызыглаары-биле хойжулар улам кызымаккай ажылдап турарлар. Хойжуларның иштинде Балы 113 хойдан 118 хураганны, Мөңгүн-оол 139 хойдан 140 хураганны алган.

А. Артына.

• • •

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хойжузу Каң 360 баш төрүүр хойларны кадарып турар. Хойлар хүн бүрү хураганнап, хойжунуң олчазы көвүдеп турар. Чоокку хүннерге чедир төрээн 153 хойдан 161 хураганны алган.

С. Банчык.

• • •

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң малчыннары бо чылын малдың чаш төлүн бүрүн камгалап ап турар. Чоокку хүннерге чедир төрээн 947 хойларның 949 хураганнарын, 28 инектерниң бызааларын бүрүн камгалап алганнар.

Хаван фермазында Белек, Авыр-оол олар хаваннарның ажаалгазын, азыралын экижиткеннер. Олар 8 хавандан 80 хаван оолдарын алганнар.

С. Адыг.

• • •

Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң хойжузу коммунист Т. Дамдын-оол 1959 чылда хой бүрүзүнден 3 кг дүктү, 286 төрүүр хойдан 300 хураганны алыр мен деп хүлээнген. Хойжу бодунуң хүлээлгезин күүседир дээш чүткүлдүг ажылдап, ам төрээн 104 хойдан 105 хураганны алган.

Колхозтуң хаван ажаакчызы С. Байыр-оол ол ажылынга үш чыл иштинде мергежип ажылдап, сөөлгү үеле улуг чедиишкинниг болуп турар. 1958 чылда 12 төрүүр хаваннардан 205 хаван оолдарын азы хаван бүрүзүнден 17 оолдарны алган.

Эш Байыр-оол эрткен чылын ажылдаан күш-хүннеринге 8 муң ажыг рубльди, 4.833 тонна тарааны алгаш, бодунуң амыдырал-чурттамгазын экижидеринге чөп чарыгдап, стол, сандай, орун болгаш өске-даа бажың иштиниң херекселин садып алган.

Ол бо чылын 12 хавандан 210 хаван оолдарын алыр хүлээлгени ап, ам төрүттүнген чаш төл бүрүзүн менди ап турар.

В. Аракчаа.

Районнарга көрүлделерниң түңнелдери

Бистиң чуртувуста болуп эртип турар кодээниң уран-чүүл бөлгүмнериниң көрүлделери болза бот-тывынгыр уран-чүүлдүң улам ынай-гы хөгжүлдезинче бүгү-ниитиниң кичээнгейин улгаттырып, уран-чүүл коллективтериниң ажылының дуржулгазын солуштурар, оларның репертуарларының идейлиг утка-шынарын бедидер болгаш бөлгүмнер чок черлерге чаа бөлгүмнерни тургузарынга улуг идигни бээр болгаш талантылыг чаа кижилерни чоннуң иштинден тыварынга дузалаар. Бо чылдың февральдың ортаңдан эгелээш, марттың ийиги чартыынга чедир районнарның уран-чүүлдер көрүлделери болуп эрткилээн. Аңаа ниитизи-биле ийи муң ажыг кижи киришкен. Ылаңгыя Таңдының район көрүлдезинге 200 кижи, Улуг-Хемге 200, Эрзинге 150, Барыын-Хемчикке 237, Бии-Хемге 161 кижи киришкилээн.

Мурнунда чылдарда болгулаан көрүлделерге бодаарга ол организас болгаш бүгү талазы-биле бедик деңнелге эрткен. Репертуарлар байлак болуп, ооң идейлиг утка, шынары бедээн. Ылангыя дыка хөй уран-чүүл бөлгүмнери боттарының репертуарларын Коммунистиг партияның, Совет чазактың болгаш чеди чыл планының дугайында база ол улуг чаагай планны хуусаа бетинде күүседиринче, совет улустуң чогаадыкчы күш-ажылынче угланган.

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга кодээ клувунуң уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери «Партия бисти коммунизмче аппар чоруур», Барыын-Хемчик районнуң Хөндөлең кодээ клувунуң уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери В. И. Ленинге тураскааткан бедик уткалыг солун монтажтарны боттары тургускулааш, көргүскүлээннер. Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозтуң клувунда кодээ бот-тывынгыр композитор Анай-оолга удурткан уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери аныяктарның коммунистиг ёзу-биле чурттап, ажылдаарынга тураскааткан «Аныяктар» деп чогаал-хөгжүмнүг монтажты көргүскен. Ол уран-чүүл бөлгүмүнде киржип турар аныяктар коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп бедик атты чаалап алыр дээш демисежип турарлар. Ол ышкаш Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозтуң Берт-Даг кодээ клувунуң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери чеди чыл планының дугайында ырны боттары чогаатканнар.

Дыка хөй бөлгүмнерниң репертуарларында арагачыларны, чалгааларны болгаш ажыл чылзыр дужуметсиглерни сойгалаан солун номерлерни киргилээн.

Ойнакчылар боттарының идик-хевин чараш көрүштүг, таарыштырып алганын, күүседир номерлеринге оларның мергежилиниң бедээнин көрүлде көргүскен. Дыка хөй кодээ клубтар, чамдык культура бажыңнары концертке кедер таарымчалыг янзы-бүрү хептерлиг болгаш костюмнерлиг. Ол чорук чер-черде кодээ Советтерниң, колхозтар баштаар черлериниң сагыш човангыр ажылының түңнели. Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозтуң баштаар чери боттарының клувунда уран-чүүл бөлгүмнериниң киржикчилериниң концертке кедер идик-хевин садары-биле 12 муң түңнүг рубльди чарыгдаан.

Бо көрүлдеге хөйнүң ырлары болгаш ооң киржикчилериниң саны дыка өскен. Коллектив бүрүзү-ле үштен эвээш эвес ындыг ырларны ырлаан. Ол ырларның күүселдези, ону ийи-үш үннерге таарыштыр тургусканы дыка эки. Чижээ: Эрзин, Тес-Хем, Бай-Тайга, Бии-Хем районнарның культура бажыңнарының ыр бөлгүмнери үжен ажыг кижи киржикчилерлиг, солун ырларны күүсеткеннер. Тураннын Культура бажыңында эш Четвертоковка удурткан ыр бөлгүмүнге чүгле башкылардан безин дөртен кижи киришкен.

Көрүлделерге тус-тус күүседикчилерден талантылыг кижилер хөйү-биле илерээн. Эрзинниң Мөрен кодээ клувунуң танцы бөлгүмүнүң киржикчилери клуб эргелекчизи Уран Чоскумнуң удуртулгазы-биле дөрт кижи киржикчилиг «Чаа орук» деп тыва танцыны, Тес-Хемниң Берт-Даг кодээ клувунуң танцы бөлгүмүнүң киржикчилери «Чечек чыыр» деп тос кижи киржикчилиг боттарының чогаатканы танцыны көргүскүлээн. Сут-Аксының Культура бажыңында аныяктарның болгаш студентилерниң VI Бүгү-делегей фестивалының киржикчизи башкы Кыдайның удуртуп турары танцы бөлгүмүнүң киржикчилери «Аныяктар», «Дук салыр», «Декей-оо» деп солун танцыларны көргүскен. Бо танцыларны оон күүседикчилери бедик мергежил-биле ойнааннар.

Уран-чүүл бөлгүмнериниң дыка хөй киржикчилери боттарының чогаадып алганы шүлүктерин, басняларын база ырларын көрүлделерге номчуп, ырлап күүсеткеннер. Чаа ыраажы оолдар, кыстар база-ла хөйү-биле илерээн. Районнар көрүлделеринге шүглүп, шылгарааннар область көрүлдезинге кээрлер.

Көрүлде Барыын-Хемчик, Эрзин, Чөөн-Хемчик, Каа-Хем болгаш Өвүр, Улуг-Хем районнарга организастыг бедик деңнелге эрткилээн. Бо районнарның партия, совет болгаш профэвилел, комсомол организациялары база колхозтар баштаар черлери, кодээ Советтер бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнеринге болгаш көрүлдени эрттиреринге улуг дузаны чедиргеннер. СЭКП-ниң Эрзин райкомунуң секретары эш Чымба район көрүлдезиниң эгезинден төнчүзүнге чедир киржип, олурушкан. Ол районнуң чамдык колхозтарының даргалары көрүлдеге боттары-биле олуржуп, боттарының коллективтериниң чедиишкинниг эки ойнаары дээш сагыш салып турганнар.

Чамдык районнарда херегл екчилер ниитилелиниң баштаар черлери көрүлде эрттиреринге элээн хөй түңнүг акшаны дузалаан. Чижээ, Сут-Хөл райпо ийи муң, Барыын-Хемчик райпо 1500, Улуг-Хем рай по 1000 түңнүг акшаны бергилээн.

Ынчалзажок чамдык районнарның партия, совет болгаш профэвилел, комсомол организациялары база колхозтар баштаар черлери, кодээ Советтер бот-тывынгыр уран-чүүлдү үнелеп көрбес, ол ажылче чогуур кичээнгей салбайн турары бо көрүлдеге база илерээн. Ылангыя Бии-Хем районнуң көрүлдези кошкак белеткелдиг болган. Районда он үш клубтарның алдызы көрүлдеге шуут киришпээн. Ленин аттыг колхозтуң, Сесерлигниң, Кара-Хаактың, Чербиниң кодээ клубтарында уран-чүүл бөлгүмнери доктаамал ажылдавайн турар. СЭКП-ниң Бии-Хем райкомунуң секретары эш Лопсан-оол, райкүүском даргазының оралакчызы эш Хомутов, райкүүскомнуң культура килдизиниң эргелекчизи эш Макаров уран-чүүл бөлгүмнериниң ажылынче чогуур кичээнгейни салбайн турарын көрүлдеге багай белеткелдер көргүскен.

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозтуң даргазы эш И. Биче-оол уран-чүүл бөлгүмүнде аныяктар район көрүлдезинге баар дээрге, «ажыл кылыр силер» дээш чоруптаан. Ол колхозтан район көрүлдезинге чүгле алды кижи киришкен.

Аныяктарны бот-тывынгыр уран-чүүлче хандыкшылдыг организастаарынга комсомол организациялары чугула рольдуг турбуже ВЛКСМ-ниң Бай-Тайга райкому район көрүлдезин эрттиреринге киришпээн. Райкомнуң ийиги секретары болгаш өске-даа ажылдакчылары Культура бажыңынга район көрүлдезиниң эртип турганын безин эскербээннер.

Чамдык уран-чүүл бөлгүмнериниң киржикчилериниң концертке ойнап кедер идик хеви чок болгулаан. Ону черле кылып ап болур. Чүге дизе культура фондузунга чарыгдаары-биле көрдүнген тускай акша фондузу колхоз бүрүзүнде бар болгай.

Национал хөгжүм херекселдери: игил, бызаанчы, чадаган болгаш демир хомус көрүлделерге кончуг эвээш кирген. Чамдык районнарга чаңгыс-даа хөгжүм чок болган. Ынчаарга ол херекселдерни эки кылыр шеверлер, эки ойнап билир талантылыг кижилер кайы-даа районнарда хөй.

Көрүлдеге бот-тывынгыр чурукчуларның чураан чуруктарын, диригамытаннарның хевирлерин, эдилелдерни даштан, ыяштан чазап, демир аймаандан шуткуп куткан чүүлдерни база аргып, дааараан чүүлдерниң делгелгезин район төвүнге ажыдарын көрүлде эрттирериниң саавырында айыткан турбуже, чаңгыс-даа районга ону организастап кылбаан. Уран-чүүлдүң бо хевиринче кончуг кошкак кичээнгей салдынып турар деп чүвэ оон тодаргай-дыр.

Удавас область көрүлдезин эрттирерин планнап турар. Ол көрүлдеге киржир номерлер, кижилер район бүрүзүнден шилиттинген, белен болгай. Ам сорулга болза область көрүлдезинге киржири-биле шилиттинген номерлерни болур-чогуурубиле белеткээр, ооң тус-тус күүседикчилерниң мергежилин улам бедидер. Ол көрүлдеге кирер номер бүрүзүнге бедик партийжи уткашынар сиңниккен турар болгаш олар СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин калбаа-биле пропагандалаарынче база чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседиринге чоннуң күжүн мобилизастаарынче угланган турар ужурлуг.

АКЫ-ДУНМА СОЦИАЛИСТИГ ЧУРТТАРДА

БОЛГАРИЯДА АДМИНИСТРАТИВТИГ ЭДЕ ТУРГУЗУУШКУН

Бистиң улус ажыл-агыйывыстың улуг чедиишкиннери, чурттуң бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдези, төп черде болгаш чер-черде кадрларның өзүлдези күрүне болгаш ажыл-агый удуртулгазының тургузуун, формазын болгаш методун улам ыңай сайзырангайжыдарын негеп турар. Болгарияда социализм хоорайда болгаш көдээде тиилээн амгы үеде, а чурттуң улус ажыл-агыйы чаа, улам-на бедик чадаже көдүрүлген үеде күрүне болгаш ажыл-агый эргелелиниң амгы тургуп турар тургузуу болгаш формазы ниитиниң бүдүрүлгезин тодаргай болгаш оперативтиг удуртурун хандырып шыдавас апарган.

Чоокка чедир улус ажыл-агыйының чамдык адырлары (күрүне чагыргазында үлетпүр, тудуг болгаш өске-даа адырлар) улус советтериниң эрге-хүлээлгезинге хамаарышпас турган, а ол чорук оларга эргежок чугула боттуг дузаламчы көргүзеринге шаптык боор турган.

Улус ажыл-агыйын удуртурунуң тургузуу дыка нарын турган. Чижээ, үлетпүрге мындыг система турган: бүдүрүлге — өргелел—чогуур министерство — Министрлер Чөвүлели. Көдээ ажыл-агыйга, чурт үлетпүрүнге, садыгга удуртулганы мындыг хевирлиг боттандырып турган: бүдүрүлге — министерство—Министрлер Чөвүлели. Үлетпүр хөй министерстволарның болгаш ведомстволарның эргелелинге турган. Чаңгыс-ла округтуң, околияның азы хоорайның девискээринге эвээш эвес үлетпүр бүдүрүлгелери боттарының аразында сырый бүдүрүлге харылзаалыг, хирезинде тускайлаң бүдүрүлге черлери болуп турган. Оларның аразында харылзааны хөй-хөй таварылгаларда чүгле төп черни дамчыштыр боттандырып турган.

1959 чылдың эгезинге чедир Болгарияга 13 округтар, 117 околиялар, 1.930 ажыг общиналар турган. Бистиң чуртувустуң ындыг административтиг тургузуу экономиканың чедип алган деңнелинге дүүшпестей берген. Сөөлгү үеде республикада чер ажылдыг күш-ажылчы кооперативтерни (ЧАКК) улгаттыр каттыштырган. Олар социалистиг улуг ажыл-агыйлар кылдыр каттышкан: 3.450 ЧАКК-ларны каттыштырганының түңнелинде 625 кооперативтер тургустунган. Хөй-хөй околияларда каш-ла ЧАКК-лар арткан, ынчангаш оларны околияларның улус советтериниң талазындан удуртуру ындыг-ла чугула эвес апарган. Экономикада өскерлиишкин административ болгаш ажыл-агый тургузуун эде организастаарын негеп келген. Моон ужурунда Болгар Коммунистиг партияның ТК-зының бирги секретары эш Тодор Живков Улустуң хуралының чоокта чаа болган III сессиязынга «Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезин дүргедедир дугайында, улустуң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидер дугайында база күрүне болгаш ажыл-агый удуртулгазын эде тургузар дугайында» илеткелинге чурттуң административ ажыл-агый талазы-биле чаа хуваалдазының дугайында айтырыгны чугулалап көргүскен. Ол илеткелдиң тезистеринге дүүштүр база Министрлер Чөвүлелиниң доктаалынга үндезилээш, Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралының Президиуму 1959 чылдың январь 22-деги чарлыы-биле туруп турган округтарны болгаш околияларны дүжүргеш, 30 административ-экономиктиг округтарны тургускан, ол округтарның иштинде Софияның, Пловдивтиң болгаш Варнаның хоорай общиналары база кирген. Оларның девискээринде округтарның чаа улус советтерин тургузар, ол советтер мурнунда турган советтерден ылгалдыг.

Административ-девискээр органнарының ажылында чаа чүүл болза оларга ажыл-агый-организакчы хүлээлгелерни дагзып турары болур.

Экономиктиг-административтиг районнар болуп турар округтар болза, ам чер-черниң политика, күрүне, ажыл-агый болгаш культура амыдыралының мөөңнээшкини болур. Округтарга чаа тургустунар улус советтери ажылчы чоннарның инициативазын эң долузу-биле калбартырынга, үлетпүрнү, көдээ ажыл-агыйны, садыгны, культураны улам ыңай хөгжүдеринге дузалаар бүрүн эргелиг удуртур органнар болур боттуг арга бисте бар.

Болгарияның чаа административ-девискээр хуваалдазы болза улус ажыл-агыйын дүрген хөгжүдер, бистиң чурттуң ажылчы чоннарының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидер талазы-биле Коммунистиг партияның салган сорулгаларын боттандырарының чугула аргаларының бирээзи болур.

Округтарның улус советтериниң эрге хүлээлгелери ам дыка калбарган. Олар бүгү үлетпүр бүдүрүлгелериниң, ЧАКК-ларның, тудуг болгаш төлевилел организацияларының, мөөңү-биле болгаш үүрмектеп садар садыг черлериниң ажыл-агый ажыл-чорудулгазын удуртурун болгаш контрольдаарын хандырар.

Улус ажыл-агыйының чаңгыс аай күрүне планын ёзугаар, бүдүрүлгелерниң болгаш кооператив ажыл-агыйларының коллективтериниң, тускай эртемниглериниң боттуг саналдарынга үндезилээш, округтарның улус советтери округтарның экономиктиг планнарын чогаадыр.

Олар үлетпүр бүдүрүлгелериниң, кооператив ажыл-агыйларының, тудуг болгаш садыг организацияларының ажыл-агый планнарын бадылаар. Округтарның улус советтери күрүнениң чаңгыс аай бюджединге дүүштүр боттарының бюджеттерин чогаадып кылыр болгаш оларның күүселдезин удуртур. Кадык камгалалының, социал хандырылгазының, улус өөредилгезиниң, культураның талазы-биле округтарның улус советтериниң мурнунда база улуг сорулгалар салдынган. Чуртталга болгаш коммунал бажыңнарының тудугларын болгаш чер-черниң өске-даа тудугларын боттандырары-биле округтарга күрүнениң чаңгыс аай тудуг организацияларын тургузар. Округтуң улус советиниң бүрүзүнге садыг-хандырылга болгаш садып алыкчы баазаларны тургузарын төлевилеп турар.

Округтарның улус советтери үнелиг инициативаны болгаш дуржулганы түңнээр болгаш нептередир, техниканы, бүдүрүлгени организастаарын сайзырангайжылар болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дугайында сагыш салыр хүлээлгелиг. Олар боттарының девискээринде общиналарның улус советтериниң административтиг ажыл-чорудулгазын удуртур.

Округтарның чаа советтери боттарының эрге-хүлээлгелериниң болгаш сорулгаларының талазы-биле мурнуку округ советтеринге дөмейлешпес. Оларны тургузар чорук улус ажыл-агыйын удуртурунуң күрүне формазының хөгжүлдезинде шынар талазы-биле чаа чада болуп турар.

Үлетпүрнү болгаш тудугну девискээр принциви-биле эргелээринче шилчилге бүгү округтарга бедик мергежилдиг план органнарын тургузарын негеп турар.

Округтарның кол административтиг черлери—социалистиг күрүне эрге-чагыргазының чер-чер органнары болза общиналарның улус советтери болур. Олар чоннуң амыдырал хандырылгазының дугайында, улус өөредилгезин, культураны, кадык камгалалын, күрүнениң үүрмектеп садар садыын, коммунал ажыл-агыйны болгаш өске-даа чүүлдерни хөгжүдер дугайында сагыш салыр.

Чаа административ-экономиктиг районнарны тургусканы-биле холбаштыр, а ол ышкаш республиканың күрүне, экономика, культура талазы-биле кол айтырыгларынче, улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чугула сорулгаларынче кичээнгейин улам улуу-биле мөөңнээр арганы Министрлер Чөвүлелинге бээр сорулга-биле Улустуң хуралының III сессиязы аар, чиик, аъш-чем үлетпүрүнүң, коммунал ажыл-агыйының, чаагайжыдылганың болгаш чазаглыг оруктарның, электрижидилгениң болгаш суг ажыл-агыйының, тудугнуң болгаш тудуг материалдарының, улустуң кадык камгалалының болгаш социал хандырылганың министерстволарын дүжүрерин шиитпирлээн. Моон ыңай Министрлер Чөвүлелиниң кол органнары янзы-бүрү комиссиялар болгаш комитеттер болур.

Округтуң көдээ ажыл-агый талазы-биле кол бүдүрүлге чери ам чер ажылының күш-ажылчы кооперативи болур. Ылаңгыя ам бүдүрүлге кооперативтерин улгаттыр каттыштырган соонда көдээкооптарны болгаш хандырылга-садып алыкчы кооператив организацияларын оларга шилчилип берип болур. Ооң ачызында ЧАКК-лар продукцияны чүгле бүдүрер эвес, харын-даа бодунуң продукциязын күрүнениң складынга шуут дужаап, а ол ышкаш көдээ ажыл-агый продуктуларын садып алырын көдээге организастап болур. Оон ангыда улгаттыр каттыштырган кооператив ажыл-агыйларга көдээде күш-ажылчы тывыш артельдерин болгаш чурт үлетпүрүнүң чамдык бүдүрүлгелерин—дээрбелерни, тараа соктадыр бүдүрүлгелерни болгаш өскелерни-даа шилчидип берип болур.

Күрүне болгаш ажыл-агый удуртулгазын эде организастааны-биле холбаштыр материалдыг чүүлдер бүдүрер ажылдакчыларның санын көвүдедир.

Бо эде тургузуушкуннуң түңнелинде, эш Тодор Живковтуң илеткелинде болгаш Улустуң хуралының III сессиязының шиитпирлеринде көрдүнген бүгү хемчеглерни боттандырганының түңнелинде Болгарияга социализм тургузуушкунунуң темпизи дүргедээр.

Илия ТОМОВ,
Болгарияның Улус
Республиказының Улустуң
хуралының Президиумунуң
килдис начальниги.

НЬЮ-ЙОРККА БОЛУР СОВЕТ ДЕЛГЕЛГЕ

Келир чайын Нью-Йоркка болур совет делгелгеден американнар чүнү көөрлерил? Бүгү-эвилелдиң садыг палатазының президиумунуң даргазы М. В. Нестеровтан Совет Эвилелиниң Телеграф Агентилелиниң корреспондентизи ындыг айтырыгны салган. Ол палата амгы үеде боттарының байдалының талазы-биле дыка чүүл-бүрү делгиирлерни шилип, АКШ-че чорудуп турар.

Эш Нестеровтуң чугаалааны болза, Нью-Йорктуң «Колизее» дээр бажыңындан хөлезилеп алгаш тургузар деп турар совет делгелге тос кезектерден тургустунар. Олар ССРЭ-ниң эртеминиң, техниказының болгаш культуразының дыка хөй адырларын хаара тудар. Аңаа барган кижилер күрүне тургузуундан, чер девискээрден, чурттакчы чонундан болгаш бойдус-байлактарындан эгелээш, ажылчы чоннарның кадык камгалалынга, литератураның, чурулганың, скульптураның графика-сиилилгениң чогаалдарынга чедир совет улустуң амыдыралының бүгү-ле талалары-биле таныжарлар.

Делгелгеге салыр делгиирлер болза Совет Эвилелинде эртем ажылдарының канчаар-даа аажок улуг калбарыышкынын база көргүзер деп М. В. Нестеров чугаалаан. ССРЭ-ниң эртем кадрларының өзүлдезин, эртем албан черлериниң, Эртемнер академиязының болгаш оон институттарының өзүлдезин документальдыг материалдар көргүзер. Ол-ла чүүлдерниң аразындан делгелгеге келгеннер Черниң үш совет кылымал эдеринчилериниң ол-ла хемчээлдери-биле кылып каан дүрзү-хевирлерин болгаш оларның дериг-херекселдерин база көөрлер.

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглап турарын көргүскен чүүлдерни дыка калбак хемчээлдии-биле делгээр. Ынчангаш аңаа барганнар совет техникага, медицинага, биология, чер ажылынга изотоптарны канчаар ажыглап турарын көөрлер: хөй делгиирлерниң аразында—реакторларның, атом күжү-биле ажылдаар электри станцияларының дүрзү-хевирлери болгаш атом күжү-биле шимчеп чоруур дош чарар «Ленин» деп суднонуң модели турар.

Эш Нестеровтуң оон ыңай чугаалааны болза, Нью-Йоркка болур совет делгелгеге ССРЭ-ниң техниктиг хөгжүлдезиниң бедик деңнелин, оон экономиказының, эң ылаңгыя кара металлургиязының, хөмүр даштың, нефтиниң, химияның, энергетиканың өзүлдезиниң моон соңгааргы перспективаларын көргүскен материалдарны киирер. Чижээ, Сталинградтың суг күжү-биле ажылдаар электри станциязының, металлургия комбинадының, синтестиг каучуктуң заводунуң, эң болбаазын станоктарның, чер адаанга ажылдаар комбайннарның болгаш өске-даа машиналарның өттүндүр кылган хевирлерин делгелгеге барганнар көөрлер. Совет Эвилелинде чурттаар черлер тудуушкунунуң калбак хемчээлдиин, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай амыдыралының көдүрлүүшкүнүн тускай делгиирлер көргүзер. Ол ышкаш ССРЭ-ниң тайбың политиказын, ооң делегейде экономиктиг, садыг, культурлуг харылзааларының өзүлдезин делгеп көргүзер.

Беседаның төнчүзүнде Нестеровтуң чугаалааны болза, Нью-Йоркка 15 муң дөрбелчин метр хире шөлдүг ээлээр совет делгелгени национал делгелгелер-биле солчур дугайында АКШ-биле дүгуржулгага үндезилээш тургузуп турар. Американнар боттарының талазындан ам Москвага болур делгелгезинге база белеткенип турарлар.

Эйзенхауэр биле Макмилланның чугаалажыышкыннарының доозулганы

ВАШИНГТОН. (**СЭТА-ның корреспондентизи**). Март 23-те Ак бажыңга болган түңнел ужуражыышкынга Англияның премьер-министри Макмилланның АКШ-тың президентизи Эйзенхауэр-биле чугаалажыышкыннары доозулган. Аңаа Англияның даштыкы херектер министри Ллойд, АКШ-тың күрүне секретарының хүлээлгезин күүседип турар Гертер болгаш ийи чазактарның өске-даа улуг дужаалдыг кижилери киришкеннер. Чугаалажыышкыннарның доозулганының соонда кандыг-даа түңнел медеглел кылбаан.

Ийи талаларның төлээлекчилериниң парлалгага хамаарыштырган тускай медеглелдерин ёзугаар алырга, чугаалажыышкыннарга моон даразында айтырыгларны чугаалажып көрген: Макмилланның Москвага чорааны, Совет Эвилелиниң марттың 2-деги нотазы, Берлин дугайында айтырыг болгаш герман айтырыг, Европага чепсегленишкиннерниң болгаш шеригниң деңнелин «өскертпезиниң» дугайында, чепсек дүжүрүүшкүнүнүң ниити айтырыглары, ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадырының дугайында айтырыг талазы-биле Женева чөвүлел хуралы, Чоокку болгаш Ыраккы Чөөн-чүкте байдал, колдуунда англи-америк садыглар-биле холбашкан айтырыглар.

Ийи талаларның төлээлекчилериниң парлалга конференциязынга кылган медеглелдериниң алгаш көөрге, ол айтырыгларны чүгле ниити хевир-биле чугаалажып көрген. Чугаалажыышкыннарның хөй кезии Совет Эвилелиниң март 2-деги нотазынга барыын талакы күрүнелерниң харыызын тодарадырынга үнген. Оон-биле кады Берлин дугайында айтырыг болгаш ийи герман күрүнелер-биле тайбың керээзин чарарының дугайында дээн ышкаш улустар аразының ындыг соңгаарладып болбас айтырыгларын тайбың ёзу-биле шиитпирлээр дээш чазак баштыңнарының чөвүлел хуралын кылырының дугайында ССРЭ-ниң саналынга ол ийи чурттарның харыызының «ниити угланыышкынының» талазы-биле Эйзенхауэр биле Макмилланның чүүлдүгзүнгени чугаалажыышкыннарның үезинде хүлээп алдынган карачаңгыс чүгээр шиитпирлер болганын ук медеглелдер көргүзүп турар.

Ол «ниити байдал-биле» чүүлдүгзүнген шиитпирниң тодаргай утказының дугайында корреспондентилерге кандыг-бир чүвени чугаалардан чугаалажыышкыннарга олурушкан ийи талаларның тускай төлээлекчилери ойталаан-даа болза, ССРЭ-биле чугаалажыышкыннарны «чайлаар аргажок хай-бачыттыг чорук» деп көрүп турарын америк парлалганың хөй санныг чүүлдери херечилеп турар.

Чижээ, Берлин дугайында айтырыгны аңаа «быжыг» туруш-биле чугаалажып көрген, а ийи герман күрүнелер-биле тайбың керээзиниң дугайында айтырыгны — амгы чугаалажыышкыннарга «дыка-ла доп чузу-биле» чугаалажып көрген дээрзиниң дугайында Хэгерттиң тускай медеглели ол дугайында айтып турар.

Парлалга конференциязынга олурушкан корреспондентилерге чугаалажыышкыннарның дугайын тайылбырлап тура, англи таланың төлээлекчизи Хоуп: ядролуг шенелделерни соксадыры-биле холбашкан айтырыглар талазы-биле «идеялар солчуушкуну» болган-даа болза «бо талазы-биле кандыг-даа шиитпир чедип алдынмаан»—деп дорту-биле медеглээн. Хоуптуң чугаалап турарын ёзугаар «амгы чугаалажыышкыннарның үезинде бо айтырыг талазы-биле шиитпир чедип алдынар кордал чок турган-даа» болза чамдык америк хайгаарыкчылар—бо айтырыг талазы-биле совет саналга чоокшулажырының угланыышкынынче базым кылыр дугайында Англияның саналын АКШ «соогу-биле көрген»—деп бижип турарлар.

Ийи талаларның шериг күштерин «деңнештирерингe», таарымчалыг байдалдарны Европага тургузуп болур аргалар дугайында Макмилланның бодалдары-биле холбашкан айтырыгны чугаалажыышкыннар үезинде англи тала көдүрген деп ийи талаларның төлээлелериниң төлээлекчилери корреспондентилерге дыңнатканнар. Англи таланың төлээлекчизи Хоуптуң корреспондентилерниң мурнунга ажыы-биле чугаалааны Англияның премьер-министрин, бо айтырыг талазы-биле АКШ соок-сеткилдиг хүлээп алганын херечилеп турар.

Бо чугаалажыышкыннар барык арткан бүгү айтырыгларның талазы-биле кандыг-даа тодаргай шиитпирлерни үндүрбээн деп чүвени АКШ-тың болгаш Англияның-даа төлээлекчилериниң тускай медеглелдери көргүзүп турар.

В. ПАРОМОНОВ.

Боодалга маргылдаазы

Кызылга хоорай аныяктарының III-кү фестивалының боодалга маргылдаазы болуп эрткен. Өөредилге черлериниң, школаларның болгаш бүдүрүлге, албан черлериниң шилиндек дээн 15 командалары бирги чер дээш маргышканнар. Эрткен чылгы II-ги аныяктар фестивалынга киришкен командаларга бодаарга, бо чылгы командаларның составы дыка шыырак болган.

Бүдүрүлге, албан черлериниң командаларының иштинден баштай эки түңнелди «Динамонуң» 1-ги командазы көргүскен. Олар 259 санны атканнар. Ынчалза-даа даг экспедиция эргелелиниң адыгжылары: Сафонов, Камышев, Берзина олар 265 санны аткаш бирги черни чаалап алганнар. «Динамонуң» 1-ги командазы оон соонда болган.

Өөредилге черлеринден педагогика институдунуң адыгжылары 446 санны аткаш бирги черни ап, фестиваль маргылдааларының таблицазынга 3 санны бижиткеннер. Ийиги черни көдээ ажыл-агый техникумунуң командазы алган. Үшкү черни 343 санны аткан башкы училищезиниң командазы алган.

Хоорайның школаларындан бирги черни № 7 школаның командазы алган. Олар 382 санны атканнар. Ийиги черни № 2, үшкүзүн—№ 10 школаларның командалары ээлээннер.

Динамочу Г. Запрудский, педагогика институдунуң телээзи В. Сафонов болгаш даг экспедиция эргелелиниң адыгжызы Камышев олар 92—92 саннарны тус-тузунда аткаш, тиилекчилер болганнар.

Чурукта: область типографиязының командазының адыгжызы И. Веселов боо боолаар черде.
Сөзү болгаш фотозу **А. Аирнии.**

Бөрүлер малдың болгаш черниң аң байлааның дайзыны

Малдың болгаш черниң аң байлааның хоралыг дайзыны бөрүлерни кырып узуткаары—аңчыларның болгаш бүгү хөй-нийтиниң чугула хереэ. Чаңгыс-ла бөрү безин колхозтарның, совхозтарның өнчүзүнге, черниң аң байлаанга улуг когаралды чедирип болур. Ынчаарга, колхозтарның болгаш совхозтарның малын араатан бөрүлерден камгалаар талазы-биле хемчеглерни күштелдирген. Ындыг болза-даа, бөрүлерге удур демиседи кайда кошкаткан болдур, ында колхозтарга биче эвес когаралды чедирип турар таварылгалар ам-даа бар. Чижээ, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Ээрбекте элээн каш баш малдарын чоокта чаа бөрүлер чип, колхозтуң ажыл-агыйынга улуг когаралды чедирген.

Малды болгаш черниң аң байлаан бөрүлерден камгалаар төлээде, араатан бөрүлерни кырып узуткаар ажылды соксаал чокка чорудары чугула. Бөрүлерни кырып узуткаар, оларның кежин белеткелге дужаар ажылды Тожу, Чөөн-Хемчик районнарның чамдык колхозтарының аңчылары эки чорудуп турар. Ол ышкаш Улуг-Хемниң аңчылары эрткен чылын 59 бөрүлерни, Каа-Хемниң — 50 бөрүлерни кырып узуткаан. Эрзин районда «Мөрен» колхозтуң кежигүнү эш Херел чоокта чаа 1 бөрүнү боолап, 8 бөрүлерни хораннап өлүрген. Бөрүлер өлүргени дээш шаңналга аңчы эш Херел 5 муң чыгам рубльди алган.

Бөрүлерни кырып узуткаарын организастаары ышкаш чугула ажылда бар четпестерни айтыр херек. Чамдык райполар бөрү кежин хүлээп алырының керээзин аңчылар-биле чаргаш, ук керээниң күүселдезин хынап көрбейн турар. Чижээ, Таңды райпозунуң белеткелдер конторазы бо чылын аңчылардан бөрү болгаш киш кештерин хүлээп алыры-биле керээлер чарган, ол аңчылар киштер кештерин керээде айытканындан ажыр дужаап, аңныыр чурумун үрээн, а бөрү кежин чаңгысты-даа дужаавaан. Моон соңгаар аңчылар-биле керээ чарган райполар олардан негелдени күштелдирер болгаш аңчылар керээде айыткан хүлээлгелерин ак-сеткилдиг күүседир ужурлуг.

Араатан бөрүлер амгы үеде черниң аң байлаанга когаралды чедирип турар. Ылаңгыя эликтерни, харын-даа сыыннарны бөрүлер тудуп чип турар. Бөрүлерниң оолдаар үези ам чоокшулап келген. Ынчангаш бөрүлерниң оолдарын куйларга, үңгүрлерге улуг бөрүлер-биле катай кырып узуткаар төлээде, амдыгааштан эгелеп белеткенир херек.

Малдың болгаш черниң аң байлааның хоралыг дайзыны бөрүлерни кырып узуткаары-биле черлештир, өске-даа араатан аңнарны: адыгны, чекпени, дырбактыгны; куштарны: ээзирни, хартыганы кырып узуткаары эргежок чугула.

А. БАЙЫР,
Тыва облкүүскомнуң чанында
куранныыр инспекциязының
ажылдакчызы.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

КИНО

„Шыпшың өртээлде"

«Мосфильм» киностудияның 1958 чылда үндүргени «Шыпшың өртээлде» деп кино-чурук удавас областың кинотеатрларынга, культура бажыңнарынга, клубтарынга үнүп эгелээр.

Назы-хары улгаткаш пенсияда шилчий берген ийи өңнүктерниң дугайын бо кино-чурукта чугаалап турар. Пенсионер Пушков «дуржулгалыг» кижи, чүге дээрге ол пенсияга киргенинден бээр өлээн үр болу берген. А Колючкин «эгелеп чоруур» кижи, чүге дээрге ол мырыңай чоокта чаа пенсияга кирген.

Олар эртениң-не балыктаар дээш чоруптарлар, ол чоруп тургаш, бирле болуушкунга таваржы бээрлер. Хамык чүве оларның таныыры Фекла Иннокентьевна деп кырган кадайдан эгелээн. Колючкин садка чорааш аңаа таваржы бээр болгаш ооң көдүрүп чораан аар сумказын бажыңынга чедиржип бээр дей берген. Кырган кадайның уруглар садынга чедирер дээш чедип алган чорааны бичии оолду сен чедирип каг деп Пушковтан ол дилээр.

Өңнүгүнүң «эмин эртир» сагыш човаачалынга бичии хорадаза-даа оолду садка чедирип каарын Пушков ындыг-ла туражок чөпшээрээр. Ынчаарга Пушков мурнунда элээн көскү артист чораан кижи болгай, ынчангаш садче бар чорааш шии чарлалы көрүп кааш, бодунуң артистеп чорааның сактып кээп, хөй бодалдар бодааш, демги оглун чидириптер болгаш ооң орнунга салчап, өске оолду уруглар садынга аппаар. Бо бүгүнү тодаргайлап турда-ла өңнүктерниң балыктаар дээн шагы эрте бээр.

Бистиң амыдыралывыста ам-даа таваржы берип турар четпес чүүлдерге кызымаккай ирейлер черле чөпшээрежир хөңнү чоктар. Чижээлээрге, ажылга дүжүметсиг кижини канчаар көзедирил? Орук тудуунуң начальниги Картонкин ажылынга дүжүметсиг болгаш кырганнар бажыны турар черге чедир орук кончуг багай, ону кылдырарындан янзы-бүрү хөй чылдагааннар-биле ол удурланып турар.

Кандыг хемчег алза экил? Бо талазы-биле хөй аргалар бар. Ынчаарга, кижи бодаарга, демги өңнүктер эң-не таарыжыр арганы шилип алганнар. Чүл дээрге, орук тудуунуң начальнигин демги дески эвес, малгаштыг, оңгул-чиңгилдиг оруктап мотоцикл-биле өнедиин «боду көрзүн» дээш каксыптар. А начальник аңаа баргаш, боду ол оруктуң малгажынга боражып, падынна көөр. А ооң мурнунда орукту септээринге ол удурланып турган болгай.

Меге, нүгүлдүг чагаалар бижип, чаргы кылырынга чаңчыгып калган кижини канчаар көзедирил? Ол кижи, чижээлээрге, ооң болунуң-на чалап алганы эмчизи «чүве бижиирин эвээжедиңер, эки сегиңер» деп саналын бергеш чоруй баарга, ону ээлдек эвес эмчи дээш, хомудалды база бижип чыдар. Өңнүктер ол мегечиге хамаарыштыр кандыг хемчег алганнарыл? Ооң үргүлчү-ле будук садып ап турар магазининге чеде бергеш, ол кижи кээрге бо будукту аңаа садар сен дээш, садыгжыга өске будук берип каарлар.

Мегечи бижикчи ол будукту садып алгаш, бажыңынга чеде бергеш, ээлчеглиг «хомудал» бижиин бижип алырга, ол будук биче болгаш-ла аштаттынып калыр болган. Тускай ындыг будукту өңнүктер аңаа таарыштырып кааны ол. Бо чорукту кыжырыг хевирлиг кылдыр көргүскен. Ол дээрге бөдүүн болгаш чечен угаангыр арга болган.

Пенсияда шилчээн ийи кырган өңнүктер хөй ажыктыг чүүлдерни кылып чоруурлар. Чамдык чижектерден ап көрээли. Кижи чедишпестеп, эпчок байдалга таварышкан кино-тырттыкчыларынга база дузаны олар чедирерлер; кадайын кандыг-даа чылдагаан чокка улуска хүннээр, дорамчылаар болгаш арагачы кижини эде кижизидер талазы-биле чаа арганы база олар ажыглааннар. Ол чүл дээрге, олар болза арагачаны сугга чедире бергеш, моон соңгаар ынчалбас мен дигиже сугга булгап келирлер.

Ооң-биле кады Колючкин биле Пушков пенсионерлер клувунуң идепкейлиг кежигүннери апарганнар. Бо бүгү чүүлдерни катырынчыг хевир-биле кинода көргүзүп турар болгаш ооң-биле кады пенсиялап чоруй барза-даа чоңга дузалыг чүүлдү кылыр дээш оларның кызып оралдажып чоруурун бо кино-чурук чугаалап турар.

Үстүнде айыткан бүгү чүүлдерни олар кылырда, балыктаары-биле чорупкаш, орук аайы-биле ол чүүлдерге таваржы бергеш кылып турарлар.

Ынчангаш түңнелинде чүү болганыл дээрге, демги өңнүктер дузалыг ол бүгү херектерни бүдүрүп тура, чүгле балыктаар дээн бодалын күүседип шыдавааннар, чүге дээрге чоңга ажыктыг ажылдар кылып тургаш, балыктаар чай чок болганнар.

Бо кинокомедияның сөс чогаалын А. Белов бижээн, чечен мергежил талазы-биле удуртукчузу—С. Юткевич.

С. САЛЧАН.

ТЫВАНЫҢ НАЦИОНАЛ ТЕАТРЫ
Бөгүн
«АТЕЛЬЕНИҢ ДЕЛГИИРИНДЕ»
деп шии кежээкиниң 8 шакта эгелээр.
Март 29.
«АТЕЛЬЕНИҢ ДЕЛГИИРИНДЕ»
деп шии хүндүскүнүң 12 шакта эгелээр.
ол-ла хүн
«ЫНАК-ТЫР МЕН — ЫНАК-ТЫР МЕН»
деп шии кежээкиниң 8 шакта эгелээр.
ДИРЕКЦИЯ.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДА

деп кинону көрүңер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал килдизиниң 3 — 88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4 — 98, ниитики информация пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3 — 68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3 — 65.